

THE
LUTHERAN
WORLD
FEDERATION

A Communion
of Churches

Misjon kontekstis

**Uuenemine, lepitus,
võimestamine**

LML-i panus misjoni mõistmisesse ja praktikasse

Luterlik Maailmaliit – kirikute osadus 2004

Sisukord

Eessõna	3
Tänuavaldus	4
Sissejuhatus	5
1. Misjoni kontekstid	8
1.1. Misjoni kontekstide eristamine ja kirjeldamine	8
1.2. Kontekste määratlevad hääled	9
1.3. Maailmas toimuvate muutuste mõju üleilmsetele ja kohalikele kontekstidele	10
1.3.1. Üleilmastumise mitmetahuline mõju	10
1.3.2. Tehnoloogia	11
1.3.3. Tervis	12
1.3.4. Vägivald maailmas	13
1.3.5. Religioon, kultuur ja poliitika	15
1.4. Kontekst ja teoloogia	16
2. Misjoniteoloogia	17
2.0. Sissejuhatus	17
2.1. Jumala missioon	18
2.1.1. Jumala missioon loojana	19
2.1.2. Jumala missioon lunastajana	19
2.1.3. Jumala missioon pühitsejana	20
2.2. Kirik missioonil ehk misjonikirik	21
2.2.1. Misjon kuulub kirikuks olemise juurde	21
2.2.2. Misjon toimub Sõna jõul ja Vaimu juhatusel	24
2.3. Misjoni teoloogilised mõõtmed	25
2.3.1. Misjon kui uuenemine, lepitus ja võimestamine	25
2.3.2. Misjon kui holistlik kontekstitundlik tegevus	28
2.4. Teoloogia, kontekst ja praktika	32
3. Misjoni praktika	32
3.1. Misjon kui kogu kiriku ülesanne	32
3.2. Misjonikiriku tegevus	33
3.2.1. Tunnistav osadus	34
3.2.2. Oikumeeniline osadus	37
3.3. Misjoni uued proovikivid ja võimalused	40
3.3.1. Misjon „ilmamaa äärteni“	40
3.3.2. Misjon ja infotehnoloogia	41
3.3.3. Misjoni ressursid	42
3.3.4. Misjoni palverännak	43
Kokkuvõte	44
<i>Eestikeelse esmailmumise andmed</i>	45
<i>Luterliku Maailmaliidu lühitutvustus</i>	45

Eessõna

Tänapäeval on iga organisatsiooni jaoks äärmiselt oluline oma olemasolu eesmärki võimalikult selgelt sõnastada. Sellise pideva enesemääratlemise ja uuesti määratlemise vajadus on tingitud meie ühiskonna kõigis valdkondades keerukaid arenguid põhjustavatest kiiretest muutustest.

Kirik on Kristuse ihu, mille olemasolu eesmärk on osaleda Jumala töös, millega ta teostab oma kavatsust maailma jaoks (Jh 3:16). Luterliku Maailmaliidu käesolev dokument „Misjon kontekstis: uuenemine, lepitus, võimestamine – LML-i panus misjoni mõistmisesse ja praktikasse“ on püüdnud rikastada käimasolevat oikumeenilist mõttevahetust selle üle, mida tähendab meie pidevalt muutuvates oludes kirikuks olemine.

Selle aluseks on kirikute, misjonipraktikute, õppurite, ilmikute ja kiriku esindajate kogemused, mis on saadud luterlikus osaduses erinevaid ülesandeid täites. Samas ei pretendeeri see täielikkusele, vaid võiks pigem innustada iga lugejat ja kogudust mõtestama siin loetut oma kontekstis.

Soovitan seda teile, kõigile ristiinimestele kirikus ja ühiskonnas.

Õp dr Ishmael Noko
peasekretär
Luterlik Maailmaliit

Tänuavaldus

Lähtudes 1998. aasta oktoobris Keenias Nairobiis toimunud LML-i kirikute misjonikonsultatsiooni soovituselt, otsustas LML-i nõukogu oma 1999. aasta juunis Slovakkias Bratislavas toimunud koosolekul töötada ümber LML-i misjonidokumendi „Üheskoos Jumala misjonis: LML-i panus misjoni mõistmisse“ (avaldatud 1988. aastal). Uue redaktsiooniga töötamiseks moodustati 2000. aastal töörühm, kus olid esindatud LML-i kirikud seitsmest piirkonnast (Etioopia Evangeelne Kirik Mekane Yesus, India Ühendatud Evangeelne Luterlik Kirik, Singapuri Luterlik Kirik, Brasiilia Luterliku Usutunnistuse Evangeelne Kirik, Ungari Evangeelne Luterlik Kirik, Soome Evangeelne Luterlik Kirik, Baieri Evangeelne Luterlik Kirik), samuti misjoniosakonnad/-seltsid (Rootsi Kiriku rahvusvahelise misjoni ja diakoonia osakond, Ameerika Evangeelse Luterliku Kiriku globaalse misjoni osakond, Saksamaa kirikute misjoni- ja teenimiskoostöö komisjon (AKZMD), Soome Evangeelne Luterlik Rahvamisjon) ja seotud arenguagentuurid (Saksamaa Brot für die Welt [Leib Maailmale], Kanada Luterlik Maailmaabi). Töörühma viis liiget moodustasid tuumikrühma, kes tegelesid otseselt teksti koostamisega. Töörühma koosolekud toimusid ajavahemikul 2000–2003 kord aastas, et arutada sagedamini koos käinud tuumikrühma töö tulemusi. Tuumikrühm sai innustust ja inspiratsiooni 2001. aasta märtsis Berliinis toimunud misjonikonsultatsioonilt, kus osalenud teoloogid, misjonipraktikud ja oikumeenilised partnerid otsisid 21. sajandi misjonimõistmise ja -praktika jaoks uusi suundi.

Esimene mustand (A) esitati misjoni- ja arenguosakonna programmikomiteele arutamiseks ja kommenteerimiseks 2002. aastal ning seejärel saadeti see täiendavate arvamuste ja kommentaaride saamiseks liikmeskirikutele, teoloogilistele õppeasutustele, misjoniseltsidele ja seotud agentuuridele. Täiendatud mustandit (B) tutvustati nii assamblee piirkondlikel eelkonsultatsioonidel kui ka LML-i 10. assambleel. Seejärel kirikutelt ja isikutelt laekunud tagasisidet võeti võimaluste piires arvesse kolmanda mustandi (C) tekstis.

Mustandit C arutati 2004. aasta septembris Genfis toimunud LML-i nõukogu kohtumise ajal kõikides programmikomiteedes ning nõukogu tunnistas selle vastuvõtmiskõlblikuks klausliga, et võimaluse korral tuleks seda täiendada programmikomiteedelt laekuva tagasiside põhjal. Lõpliku mustandi kiitsid heaks misjoni- ja arenguosakonna programmikomitee kolm liiget, kellele oli tehtud ülesandeks teksti toimetamine.

See on olnud pikk ja rikastav protsess! Dokumendi valmimises on kaasa löönud paljud kirikud, agentuurid ja üksikisikud, kes on aidanud selle ülesehitust ja sisu kavandada, teksti kirjutada, kommentaare esitada, sõnastusi kohendada, teksti toimetada, väljaandmist planeerida, küljendada, trükkida ja levitada. Terve osadus oli sellesse töösse kaasatud!

Soovin kasutada seda võimalust, et avaldada sügavat tänu töörühma ja tuumikrühma liikmetele ning misjonikonsultatsioonil osalenutele nende suurepärase töö eest, samuti kõikidele kirikutele, asutustele, agentuuridele ja üksikisikutele, kes esitasid dokumendi täiustamiseks oma seisukohti ja kommentaare. Samuti kuulub mu tänu kolleegidele LML-ist, kes tegid pikka aega rasket tööd, et vormida dokument selle praegusele kujule. Andku meile kõigile rõõmu ja rahu teadmine, et sellest dokumendist saab Jumala võimas tööriist, mis teenib tema misjonit kogu loodu heaks.

Õp dr Péri Rasolondraibe, misjoni- ja arenguosakonna direktor, toimetustöö koordinaator

Sissejuhatus

Luterliku Maailmaliidu 1988. aasta misjonidokumendis „Üheskoos Jumala misjonis:LML-i panus misjoni mõistmisse“ väljendatakse holistlikku misjonikäsitust. Dokumendis kirjeldatakse kohalikku kogudust kui tunnistajat, kes kannab Jumala misjonit üle erinevate religioossete, ideoloogiliste, sotsioloogiliste, poliitiliste, majanduslike, geograafiliste ja demograafiliste sfääride. Täpsemalt öeldakse dokumendis:

„Evangeeliumi kuulutamine, inimeste kutsumine usule Jeesusesse Kristusesse ja Kristuses uue osaduse liikmeks saamisele, osalemine rahu ja õigluse nimel tehtavas töös ning võitluses kõikide orjastavate ja ebainimlike jõudude vastu on seega kiriku misjoni lahutamatu osa. Kõik sellised tegevused osutavad jumalavalitsuse tõelisusele ja selle lõplikule teostumisele ajaloo lõpus.“ (lk 9)

Teoloogilist arusaama, et Jumala missioonis osalemisel põhinev kiriku misjon on kõiki eluvaldkondi hõlmav tervikmisjon, täpsustati LML-i 8. ja 9. assambleel Curitibas (1990) ja Hongkongis (1997). Sama käsitust rõhutati ka Winnipegis toimunud 10. assambleel, mille sõnumis öeldi: „Meie osalusel Kolmainu Jumala missioonis on kolm omavahel seotud mõõdet: diakoonia, kuulutus ja dialoog. Need kõik on kiriku misjoni lahutamatud osad.“ Dokumendiga püütakse süvendada LML-i kirikute arusaama holistlikust misjonist ja edendada vastavat praktikat. Holistlikku misjonit mõistetakse selles uuendava, lepitava ja võimestava misjonina.

Samasugust holistlikku misjonikäsitust ja -praktikat kui luterliku identiteedi osa rõhutati 1998. aastal Nairobis toimunud LML-i konsultatsioonil „Kirikud misjonis“. Konsultatsioonil kinnitati ka LML-i 1988. aasta misjonidokumendi põhimõtteid ja järeldati:

„Misjon hõlmab kuulutust, teenimist ja õigluse eest seismist. Misjon kui kuulutus on iga kristlase püüd jutustada ja tõlgendada evangeeliumi lugu oma kontekstis, et avastada selle kaudu Jumala päästetööd ja mõtestatud kohalolu maailmas. Misjon kui teenimine rõhutab armastuses tegutseva usu diakoonilist mõõdet, mis paneb meid töötama abivajajate võimestamise ja vabastamise nimel. Misjon kui õigluse eest seismine tähendab kiriku tegevust avalikus sfääris, millega kinnitatakse ja taaskinnitatakse inimelu väärikust nii üksikisiku kui ka kogukonnana ning laiendatud õiglusetaju, mis hõlmab majanduse, ühiskonna ja ökoloogia valdkonda.“ (*Report*, lk 20)

Konsultatsiooni järelduste kohaselt on uuenemine üks misjoni peamisi eesmärke. See arusaam misjoni uuendavast toimest üksikisiku ja ühiskonna jaoks süvendab ühtlasi diakoonilise teenimise mõõdet. Uuendav misjon sunnib ka kirikut ennast uuenema, et ta suudaks olla maailma uuendamise tööriistaks.

Lisaks esitati konsultatsioonil üleskutse töötada ümber 1988. aasta misjonidokument, et kajastada ja käsitleda selles paremini misjoni probleeme ja võimalusi 21. sajandil. Uue teksti aluseks on seega LML-i 1988. aasta misjonidokument ning selles esitatakse misjonile teistsugune hermeneutiline lähenemisviis, mis tugevdab alanud sajandi misjonikäsituse ja -praktika teoloogilist alust.

Käesoleva dokumendi eesmärk on:

- *aidata luterlastel kogu maailmas endale rohkem teadvustada Jumala missiooni maailmas ja kiriku kui Kristuse ihu rolli selle missiooni täitmisel;*
- *pakkuda luterlikele kirikutele abivahendit eneseanalüüsiks ja oma misjonitegevuse värskendamiseks kohalikus kontekstis. Selleks kutsutakse kirikut ja tema partnerorganisatsioone kõikidel tasanditel (kogudus, riik, piirkond) järele mõtlema, milline on nende vastutus misjoni eest, ning innustatakse neid otsima uusi võimalusi, kuidas mõtestada nende praegust ja tulevast osalemist Jumala missioonis.*

Dokumendiga soovitakse tugevdada ja süvendada kiriku enesemõistmist misjonikirikuna ning aidata tal seda praktikas teostada. Inglise keeles kasutatakse terminit *missional Church* [misjonikirik] selleks, et väljendada kiriku misjoneerivat olemust, samas kui sõna *missionary* kasutatakse misjonipraktika kohta. Misjonikiriku olemuse tuumaks on osalemine Jumala missioonis.

Kiriku ülesanne on Jeesuse Kristuse elu, surma ja ülestõusmise kaudu saabuva jumalavalitsuse eshatoloogilist tegelikkust kuulutada ja sellest osa saada ning selle lõpliku teostumise ootuses uuenemise, lepituse ja võimestamise nimel tegutseda.

Piibellik misjonimudel

Kiriku misjonimõistmise ja -praktika jaoks võib eeskujusid leida mitmetest piiblitlugudest. Ühele võimalikule mudelile osutab Hesekeeli nägemus (Hs 37) ja teise võib leida Jeesuse läkitamise kuulutusest Naatsaretis (Lk 4). Ent eraldi võetuna ei saa ühegi sellise näidisloo abil kõiki küsimusi selgitada. Iga mudeliga kaasnevad probleemid ja võimalused. Käesolevas dokumendis on alusmudeliks võetud lugu Jeesuse ilmumisest Emmause teel (Lk 24:13–49), millest saab tuletada konteksti, teoloogia ja praktika vastastikuseid seoseid peegeldava *spiraalse tõlgendusmeetodi*. Samuti võib seda pidada praeguste teadmiste põhjal parimaks mudeliks, mis aitab edasi anda arusaama, et misjon tähendab teeliste osadust.

Misjonikohtumine saab alguse sellest, et Jeesus kõnnib koos jüngritega Emmause teel ja saab osa nende kurbusest, kui nad talle oma lugu räägivad (s 18). Seejärel tõlgendab Jeesus pühakirja, tutvustab jüngritele teoloogilist käsitust Jumala ajaloolisest päästetööst ning ilmutab neile leiba murdes, et ülestõusnu viibib juba nende seas. *See kohtumine avas jüngrite silmad saabuvale jumalavalitsusele, uuendas neid ning andis neile jõudu, et Kristuse lepitavat kohalolu ülistades teele asuda ning seda rõõmusõnumit oma koguduse ja teiste inimestega jagada.*

Emmause tee mudelit järgides algab käesolev dokument osaga, milles püütakse kirjeldada ja analüüsida misjoni kontekste. Teises osas käsitletakse misjoni teoloogiat ja kolmandas keskendutakse misjoni praktikale. Uuendav, lepitav ja võimestav misjon järgib pigem tõlgendusspiraali kui sirgjoont ning lähtub arusaamast, et misjon peab kohanduma kontekstiga. See tähendab, et rõõmusõnumit saab inimestele tõhusalt vahendada ainult nende oma kontekstis, kasutades selle konteksti juurde kuuluvat keelt ja tegevust. Dünaamiline spiraal tekib siis, kui kiriku arusaam oma kontekstist seostatakse kiriku teoloogiaga, mis on teadlikult inkarnatsiooniline (st kontekstiga arvestav). Selline kontekstuaalne teoloogia omakorda toetab ja edendab kontekstiga suhestuvat ja seda uuendavat misjonipraktikat. Niisiis on kiriku ülesanne analüüsida muutuvat konteksti pidevalt oma teoloogia ja praktika

valguses, et süvendada teoloogia seotust kontekstiga ja valida sobivaid praktilisi tegevussuundi. Sarnaselt Emmause tee näitega teostab kirik oma misjonit nii, et käib inimestega nende elu keerukates kontekstides kaasas.

1. osa

Misjoni kontekstid

„Ja vaata, kaks nendest olid selsamal päeval minemas külla, mis on Jeruusalemmast umbes kümne kilomeetri kaugusel, mille nimi on Emmaus. Ja nad vestlesid omavahel kõigest, mis oli juhtunud. Ja sündis, et nende vesteldes ja arutledes lähenes neile Jeesus ise ja kõndis nendega kaasa. Ent nende silmi peeti, nii et nad ei tundnud teda ära. Aga Jeesus ütles neile: „Mis lood need on, mida te omavahel veeretate teed käies?“ Ja nad jäid kurvalt seisma. Aga üks neist, nimega Kleopas, ütles temale: „Sina vist üksi oled selline võõras Jeruusalemmas, kes veel ei tea, mis neil päevil seal on sündinud?“ Ja ta küsis neilt: „Mis siis?““ Lk 24:13–19

Nii nagu Jumala lihakssaamine leidis aset kindlas kontekstis (Lk 2:1–2), nii teostatakse ka Jumala missiooni alati teatud ühiskondlikes, majanduslikes, religioossetes ja kultuurilistes oludes. Praegused olud on kahtlemata teistsugused kui 2000 aasta tagusel Juudamaal, kuid jumalavalitsus murrab endiselt sisse ka tänapäeva maailma kontekstidesse. Seega eeldab misjon, et seda teostades jälgitakse palves aja märke ja loetakse õigesti konteksti. Tõhusa kontekstitundliku ja tervikliku misjoni saavutamiseks peab kirik tegelema kontekstide eristamise ja analüüsiga kohalikul ja riiklikul tasandil, võttes arvesse rahvusvaheliste ja piirkondlike tegurite mõju kohalikule kontekstile. Selles dokumendis püütakse esile tuua mõned rahvusvaheliste ja piirkondlike kontekstide aspektid ning innustatakse kohalikku kirikut selle protsessiga oma kontekstis süvendatult edasi minema.

1.1 Misjoni kontekstide eristamine ja kirjeldamine

Inimeste elu ümbritsevad kontekstid kujundavad ja mõjutavad nende arusaama maailmast, evangeeliumist ja iseendast. Seetõttu ei saa kirik eeldada, et tema käsitus maailmast, inimestest, Maast ja Jumalast on üldtunnustatud. Ta kirjeldab oma konteksti selleks, et osata maailmas olla ilma sellesse assimileerumata (Jh 17) ning et eristada igaihe omas kontekstis neid asju ja inimesi, keda Jumal soovib uuendada, lepitada ja võimestada.

Konteksti määratlemine ei ammendu üksnes selle konteksti juurde kuuluvate tegurite loetlemisega. See sisaldab identifitseerimist, analüüsimist, tundmaõppimist ja liigitamist sihiga uuendada konteksti. See on ühistegevus, mis toimub vestluses ja dialoogis, üksteisega rääkimises, teiste kuulamises, koos tegutsemises ja vaatlemises, andmises ja vastuvõtmises. Üksteisega läbikäimine on misjoni konteksti määratlemise ja avastamise lahutamatu osa. Mõnikord aitab kõrvalseisja pilk kirikul näha iseenda konteksti uues valguses. Eriti just tõrjutud inimeste seisukohad võimaldavad konteksti teise pilguga näha ja märgata seda, mis on kiriku misjoni jaoks peamine.

Oma konteksti analüüsides võib kirik muu hulgas küsida, millised olukorrad vajavad uuendamist ja/või tervendamist, kus esinevad lepitust vajavad konfliktid ning kus kuritarvitatakse võimu või

kus on inimesed võimust sootuks ilma jäetud. *Konteksti mõistmiseks on vaja määratleda neid tõsiasju ja jõude, mis maailmas toimivad, sealhulgas ka kurjuse jõude ja Jumala väge.* Patt, häving, lõhutud osadus ja suhted ning keskkonna hävitamine on kõik Jumala tahtest kõrvale kalduva eluviisi tundemärgid. Ent samas hõlmab konteksti mõiste ka neid kohti ja olukordi, kus Jumal juba töötab oma töötatud valitsuse teostamise nimel. Need on kohad, kus jumalarahva liikmed oma mitmesuguseid kutsumusi järgivad. Samuti on need sündmused, kus kuulutatakse rõõmusõnumit, võetakse kuulda rõhutute häält, vähendatakse ebaõiglust ning taastatakse loodu ja kõikide inimeste tervist. Nähes vaeva oma kontekstide määratlemisega, võib kirik teha vigu. Kuid kui arusaamine kontekstidest puudub, võib kirik lihtsalt eeldada, et asjad peavadki olema nii, nagu need on.

1.2. Kontekste määratlevad hääled

Maailmas on palju olulisi hääli, mis kontekste määratlevad ning mida kirik peab tähelepanelikult ja teadlikult kuulama. Vaeste, rõhutud, tõrjutud, unustatud ja vaikima sunnitud inimeste appikarjed osutavad võimukandjate hävitavale ülbusele ning vajadusele Kristuses saabuva jumalavalitsuse järele, mille eluandvat osadust juhiks õiglus ja kaasamine. Naiste teoloogiates kasutusele võetud uued tõlgendusmeetodid, millega püütakse korrigeerida varasemat ühekülgsust, samuti noorte loominguline panus ning oma kogukonnas jõudu andvat Jumala kohalolu kogenud inimeste tunnistused võimaldavad kirikul kindlaks teha kohaliku konteksti valupunktid, kus on vaja uuenemist, lepitust ja võimestamist.

Kui Pühakirja jagatakse kontekstis, annab see teist laadi prillid, millega vaadelda maailma ning selles toimivaid väärtusi ja ideaale. Samuti nagu Jeesus selgitas Emmause teel jüngritele pühakirja tähendust, nii aitab Pühakiri ka kirikul hinnata oma kontekste laiemas ajaloolises perspektiivis ning võtta sealjuures arvesse Jumala plaani maailma jaoks. Sarnaselt kujundavad kiriku kontekstide käsitust teoloogilised ja konfessionaalsed dokumendid, milles käsitletakse selliseid teemasid nagu õigeksmõistmine, arm, Sõna ja sakramendid. Oikumeeniline tegevus ning oikumeeniliste ja religioonidevaheliste kõneluste tulemused lisavad sellele veel ühe vaatenurga ning võivad anda uut või selgemat aimu jumalavalitsuse saabumisest maailma ning misjoni uutest võimalustest ja ülesannetest, mis on ehk seni tähelepanuta jäänud.

Ühiskonnas – nii kirikus kui ka väljaspool – sõna võtavad prohvetid kirjeldavad erinevate kontekstide tegelikkust. Need võivad olla teadlased, elutargad inimesed, murelikud naised või eluraskustesse sattunud appihüüdjad. Nad võivad panna kahtluse alla kirikus omaks võetud eeldused ja nõuda, et kirik vaataks üle oma prioriteedid ja ideaalid. Kontekstide määratlemisel on hääl ka Jumala loodul. See annab tunnistust Jumala aust (Ps 19:1–4) ja Jumalast, kes tunneb rõõmu kogu loodu füüsilise, emotsionaalse ja vaimse elu toitmisest. Samuti väljendab see kahetsust inimliku ahnuse ja ohjeldamatu vägivalla pärast, mis põhjustab kirjeldamatut keskkonnakahju ja laastamist.

Peale nimetatute on veel hääli, mida kirik peaks kuulda võtma, ja analüüsivahendeid, mida kirik saaks oma konteksti määratlemiseks kasutada, kuid neid kõiki ei ole võimalik siin käsitleda. Selles osas kirjeldatakse mõningaid põhivõimalusi ja abivahendeid, et alustada selle koha

läbikatsumist ja määratlemist, kus kirik on kutsutud osalema Jumala missioonis, ja seega siseneda hermeneutilisse [e tõlgendavasse] spiraali.

1.3. Maailmas toimuvate muutuste mõju üleilmsetele ja kohalikele kontekstidele

Jumala missiooni ja sellest välja kasvavat kiriku misjonit teostatakse pidevalt muutuvates kontekstides. Kiriku tegevuse kontekstid on eri kohtades erinevad ning ka selle vormid võivad muutuda. Ent kontekstide pidevale muutumisele ja erinevustele vaatamata joonistuvad siiski välja teatud üldised teemad, kui kirik vaatab misjoni kontekste uue sajandi alguses. Samas ei moodusta siin nimetatud näited kindlasti ammendavat loetelu kõigist teguritest, mida kirik peaks oma kontekste analüüsides arvesse võtma. Oma konteksti uurides, saab kirikule nähtavaks, kuidas kontekstiga seotud teemad mõjutavad kiriku elu ja tunnistust. Lisaks saab ta ka küsida, millised muud tegurid tema konteksti oluliselt kujundavad ning millist soodsat või ebasoodsat praktilist mõju need Jumala missioonis osalevatele inimestele avaldavad.

1.3.1. Üleilmastumise mitmetahuline mõju

Sajandivahetuse paiku leidsid aset mitmed olulised ajaloolised muutused, sealhulgas Nõukogude Liidu lagunemine ja külma sõja lõpp, üliiriikide võimu kasv, apartheidi kui ametlikult rassismi õigustava poliitika kukutamine ning üleilmastumisele tee avanud infotehnoloogiline revolutsioon. Tänu paranenud transpordivõimalustele ja sidetehnoloogiatele on maailma eri osad omavahel üha tihedamalt seotud. *Suures plaanis on üleilmastumine oluliselt mõjutanud kõiki ühiskonnaelu tahke: majandus, poliitika, kultuur, suhtlus ning üksikisikute väärtushinnangud ja kõlblus.* Ühelt poolt on üleilmastumine mitmeid eluvaldkondi soodsalt mõjutanud. Parem transport võimaldab enamatel inimestel paindlikumalt ja tõhusamalt reisida ning kohtuda teiste kultuuride esindajatega nende kohalikes kontekstides. Internet ja muud sidetehnoloogiad on soodustanud teabe demokraatiseerumist nii, et riik ei saa seda enam kuigi lihtsalt kontrollida või moonutada. Teaduslikud ja tehnilised teadmised, inimtegevuse eri valdkondade parimad tavad ning inimeste ootused ja võimalused liiguvad üle piirkondade ja riigipiiride.

Teatud määral on üleilmastumine tõhustanud ka avalikkuse kontrolli valitsuste üle, parandanud inimeste võimekust kriisidele kiiresti ja paindlikult reageerida ning suurendanud maailmas teadlikkust inimõigustest ja nende rikkumisest. Sotsiaalses kontekstis muudab üleilmastumine kõik maailma paigad inimeste jaoks tuttavlikumaks ning ökoloogia vallas suurendab see teadlikkust ökosüsteemi lõplikkusest ja sisemisest seotusest.

Teiselt poolt on üleilmastumisega kaasnenu individualismi rõhutamine kogukonna arvel, mis on suurendanud lõhet nii inimeste, riikide kui ka rikaste ja vaeste vahel. Uusliberaalne majanduslik globaliseerumine, mille aluseks on kasumitaotlus, konkurents, kontsernidesse koondumine ja tootmisvahendite eraomand, on vähendanud paljude riikide – eriti lõunapoolkera riikide – majandust üksnes napi eluspüsümise tasemele. Kohalikud majandused on maailma majanduse suundi määravate hargmaiste suurfirmade meelevaldas. Mõne sellise suurfirma käsutuses on

rohkem rikkust – ja seega rohkem võimu – kui enamikul maailma riikidel. Lisaks halvavale võlakoormale avaldavad vaesunud riikidele ebasoodsat mõju inimeste elu ja kehade kaubastamine, kultuuri läänestumine ja elanikkonna naissoost osa suurem vaesumine. Vilja kasvatamine ainult ekspordiks, põllumajanduse koondumine suurfarmidesse ja suured kliimamuutused on vähendanud paljudes lõunariikides toiduga kindlustatust. Igal aastal leiavad miljonid pered ja terved rahvad ennast majanduslikult senisest halvemas olukorras. Ilma tööta noorte haritud inimeste arv kasvab.

Tarbimiskultus, uusliberaalse majanduse oluline element, on üks misjonikiriku proovikive. Ühelt poolt on tarbimise kõrget taset vaja turumajanduse ergutamiseks, ent teiselt poolt toidab ja soodustab tarbimismentaliteet, mis omistab turumajanduslikke väärtusi kõigele, kaasa arvatud kõlblusele ja religioonile, tarbimiskultust. Rohkem kulutamist kui säästmist väärtustav majandus ei võimalda hoida Maa ressursse tulevaste põlvete tarbeks. Reklaamidega õhutatakse tarbimiskultust isegi kohtades, kus valitseb vaesus. Sageli hägustab see piiri soovide ja vajaduste vahel ning taaskasutamise asemel uute asjade ostmine avaldab kahjulikku mõju nii ühiskonnale kui ka loodusele.

Misjonikiriku ülesanne on võidelda majandusliku ebaõiglusega ning kritiseerida kõiki selliseid arusaamu, mille kohaselt inimest hinnatakse üksnes tema rikkuse või turuväärtuse järgi (vt LML-i töödokument „Engaging Economic Globalization as a Communion“, mai 2001).

Mida kaugemale areneb üleilmastunud tarbimismajandus, seda suuremat kahju kannab ökosüsteem. Samal ajal kui kasumi huvides jätkub vihmametsade raiumine ja suureneb pestitsiidide kasutus, muutub järjest rohkem põllumajandusmaad kõrbeks. Põllumajandusliku suurtootmise kasv on põhjustanud maapiirkondades töötust ja sellest tingitud väljarännet linnadesse – see näitab hästi ökoloogia ja majanduse omavahelist seost. Lääne tsivilisatsiooni teatud julmade aspektide tungimine maailma teistesse piirkondadesse, rahvastiku kiire kasv ja kahjulikud kultuuritraditsioonid on viinud paljude looma- ja taimeliikide väljasuremiseni ning ähvardavad rikkuda õrnade ökosüsteemide habrast tasakaalu.

Tehnoloogia edusammud ja moodsad mugavused on sageli saavutatud maapinna, õhu ja vee arvel. Kemikaalimürgistus, mürgised heitgaasid ja kiiritus on ohuks kogu loodu heaolule. Jumala loodu on patuste inimeste käe läbi palju kannatanud. Ent samas on tehnoloogia areng võimaldanud inimestel kindlaks teha ja kasutuselt kõrvaldada mitmeid muid kahjulikke teguviise ja aineid. Näiteks uued ravimid ja kiirituse kasutamine haiguste diagnoosimisel on päästnud üle maailma loendamatu elusid.

1.3.2. Tehnoloogia

Üleilmastumisega on kaasnenud suurem tehnoloogiakasutus ja parem juurdepääs teabele. Infotehnoloogial on nii positiivseid kui ka negatiivseid tahke. Positiivsele poolele jäävad vabama ja vahetuma suhtluse võimalused ning suurem võimekus andmete säilitamiseks, kättesaamiseks, töötlemiseks ja levitamiseks. Tehnoloogia võimaldab inimestel ületada ka religioonide traditsioonilisi geograafilisi piire. Tänu infotehnoloogiale tekib kirikul võimalus jõuda selliste inimesteni, kes on institutsionaalsest usust eemaldunud.

Negatiivne on samas see, et „virtuaalsed“ kontaktid kipuvad muutuma olulisemaks kui isiklik kokkupuude. Lisaks kaasneb infotehnoloogiaga oht, et suureneb lõhe nende vahel, kes saavad seda tehnoloogiat kasutada, ja nende vahel, kes ei saa. Jõukamate jaoks on IT-uuendused paremini kättesaadavad kui vaeste jaoks, mistõttu veelahke maailma rikkaste ja vaeste riikide ning üksikisikute vahel aina suureneb.

Loomade ja taimede geenitehnoloogia valdkonnas on tekkinud suurt tulu tootav rahvusvaheline turg. Geneetiliselt muundatud toit tekitab uusi sõltuvussuhteid, kuigi selle füsioloogilised tagajärjed ei ole veel teada. *Kohalike taimede geneetiline patenteerimine rahvusvaheliste põllumajanduskontsernide poolt süvendab ja soodustab lõunariikides kujunevat sõltuvuse ja omandiõigustest ilmajäämise protsessi.*

Kuigi üleilmsed naisliikumised on andnud paljudele naistele suurema otsustusõiguse oma keha üle, on majanduse ja meelelahutustööstuse üleilmastumine samal ajal suurendanud naiste ärakasutamist asendusemadena ning muutnud naise keha kaubaks või pelgaks munarakkude allikaks. Võimalus teada lapse sugu juba enne sündi on suurendanud naissoost loodete abortide arvu piirkondades, kus eelistatakse saada järeltulijaks poisslapsi.

See, et midagi on võimalik teha, ei tähenda tingimata, et see on õige. Teadlastel on tehnoloogiat ülistavas maailmas märkimisväärne mõjuvõim ning kiusatus seda võimu sõjalistel või muudel eesmärkidel ära kasutada on kerge tekkima. Oma misjonit teostaval ja Kristuses saabuva jumalavalitsuse eesriiet paotaval kirikul tuleb lahendada keerulisi eetilisi küsimusi tehnoloogiate väärtuse ja kasutamise kohta. Ta peab tõsiselt kaaluma seda, mis on sünnis, ning arvestama kultuuri tervikluse ja avaliku vastutuskohustusega.

1.3.3. Tervis

Teaduse ja tehnoloogia areng on toonud kaasa märkimisväärseid edusamme mitmete haiguste ja muude terviseohtudega võitlemisel. Ent tehnoloogilisele edenemisele vaatamata võitleb maailm jätkuvalt terviseprobleemidega. Samas on selle võitluse raskus erinevates maailmajagudes erinev. On rabav, et isegi 21. sajandil valitseb veel sedavõrd tugev seos haiguste ja vaesuse vahel. Paljudes lõunariikides ja ka rikkaste riikide vaesemates piirkondades tabab kehvatervis suurema tõenäosusega just vaeseid inimesi. Haigused omakorda nõrgestavad lõunariikide niigi habrast majandust.

Tänapäeva maailmale on iseloomulikud mitmesugused kehalised, psüühilised, psühholoogilised, emotsionaalsed, vaimsed ja sotsiaalsed haigused, millest mõne olemasolu mööndakse, samas kui teisi püütakse varjata või ignoreerida. Viimasesse rühma kuuluvad sellised surmavad haigused nagu HIV/AIDS, tuberkuloos ja malaaria, mis laastavad terveid mandreid. HIV/AIDS on omandanud paljudes lõunariikides pandeemia mõõtmed. Seoses majanduslike, kultuuriliste ja muude asjaoludega ei suuda mõned riigid tihtipeale selle suhtes piisavaid vastumeetmeid rakendada. Kuigi tegemist on eelkõige terviseteemaga, kaasnevad sellega ka tõsised sotsiaalsed ja majanduslikud probleemid, näiteks kasvav orbude arv ja AIDSist mõjutatud perede võimetus ennast ülal pidada. Mitmel pool tabavad sellega seotud ohud ja raskused kõige rängemalt just lapsi ja naisi. Oluliseks vastuabinõuks on siin terviseõpetuse programmid, samuti tuleb murda

hoiak, mis paneb inimesi seda haigust ja muid terviseprobleeme maha vaikima. Kirikul on olnud raskusi avalikult sellest teemast rääkimisega, kuid ometi kujutab see kriis endast misjonikiriku jaoks nii proovikivi kui ka võimalust.

Haiguse tagajärjeks võib olla püsiv puue. Puue ise aga ei ole haigus. Enam-vähem igas riigis on ligikaudu kümnel protsendil elanikkonnast mõni viie üldise kategooria alla kuuluv puue: füüsiline puue, nägemispuue, kuulmispuue, intellektipuue või vaimuhaigus. Neid inimesi diskrimineeritakse nii töö otsimisel kui ka töökohas. Avalikud rajatised, töökohad ja isegi kirikuhooned ei ole puuetega inimestele sageli ligipääsetavad. Kirikud teevad järjest rohkem jõupingutusi, et võimaldada puuetega inimestel kiriku elus ja töös täiel määral osaleda (nt viipekeele tõlke kasutades). Kiriku jaoks on aktuaalne ülesanne teha teistega koostööd, et suurendada ühiskonnas teadlikkust ja kõrvaldada füüsilised takistused, mis soodustavad puuetega inimeste häbimärgistamist ja tõrjumist.

1.3.4. Vägiwald maailmas

Jumala missiooni on alati teostatud vägiwaldses maailmas. Ristilöömine oli vägivallategu, mis pandi toime Jumala ning kaudselt ka inimkonna ja kogu loodu vastu. Kiriku misjon sai alguse tagakiusamise ja vägivallal keskel. Vägivalda on selle kõikides avalikes ja varjatud vormides alati kasutatud teiste üle võimu saamiseks. See on mõjus vahend, mida võimukandjad või võimule ihkajad kasutavad teiste inimeste kontrollimiseks, allasurumiseks või endale sobivate muutuste esilekutsumiseks. See on patt.

Sõda ja konflikt. Vägiwald, konfliktid ja sõjad tekivad riikidevahelises võimuvõitluses, mille eesmärk on säilitada või suurendada kontrolli piiratud ressursside üle ning saavutada teiste suhtes selge üleolek. Kui varem peeti tavasõdu enamasti sõjavägede vahel ning kindlaksmääratud sõjapidamise reegleid järgides, siis uuemal ajal on relvakonflikte algatanud ka mässulised ja sõjapealike juhitud rühmitused. Sellistesse konfliktidesse tiritakse süütud tsiviilelanikud, eriti lapsed ja naised, keda kasutatakse etturite, kaitsekilbi või sihtmärgina. Terrori kasutamine vastase murdmise vahendina on relvakonfliktidega alati kaasas käinud. Tänapäevased tehnoloogilised uuendused on aga muutnud selle vägivallal vormi füüsilised ja psühholoogilised tagajärjed varasemast veel rängemaks.

Sõjaga kaasnevad sõnulseletamatud kannatused, haigused ja vaesus, mille all kannatavad kõige rohkem eakad, naised ja lapsed, aga ka järgmised põlvkonnad. See laastab taristut ja keskkonda.

Ent sama laastav on ka varjatud geopoliitiline ja majanduslik sõda vaesunud riikide vastu. See esineb näiteks olukorras, kus abi andmise tingimuseks seatakse andjale kasulike, aga saajale kahjulike poliitikate kehtestamine. Varjatud vägivallal näiteks on ka lõunariikide õigusvastased võlakohustused ning piiriüleste investeeringute soodustamine kasumi teenimise eesmärgil nii, et see kahjustab investeeringu sihtkohaks olevaid riike. Ka vaesus ise on üks vägivallal vorm, sest see võtab inimestelt nende väärikuse, tervise ja heaolu.

Struktuurne ja süsteemne vägiwald. Vägiwald tekib olukordades, kus ühiskondlikke struktuure rajavad ja juhivad eesõigustatud rühmad, kes tegutsevad ainult omakasu huvides. Näiteks

patriarhaalsetes struktuurides ei tunnustata naiste õigusi ja võrdsust. Rändajate rühmasid ekspluateeritakse ning sisserändajaid koheldakse ebaõiglaselt nende rahvuse, rassi, soo või usutunnistuse alusel. Sotsiaalse vägivalda üks vorm on ka sotsiaalne kihistumine. Sageli tõrjutakse ühiskonnast välja nn puutumatud või need, kes seisavad sotsiaalse redeli kõige madalamal astmel. Selliste ühiskondlike ja poliitiliste struktuuridega nagu diktatuur, oligarhia ja patriarhaat on alati kaasnenud süsteemne vägivald. See väljendub inim- ja kodanikuõiguste allasurumises, ebaõiglase poliitika teostamises ning teatud piirkondlike väärtuste, ideoloogiate ja majandusmudelite ühepoolses kehtestamises. *Inimesi tõrjutakse või nendelt võetakse sõnaõigus nende soo, rassi, rahvuse, usutunnistuse, seksuaalse sättumuse või isegi emakeele alusel.* Äärmuslikel juhtudel lõpeb see nn etnilise puhastuse või genotsiidiga. Loomulikult on ajaloos sellisele süsteemsele vägivaldale ka vastu hakatud. Selline vastuvägivald, milles kasutatakse ka riiklikul või piirkondlikul tasemel terrorit, on omakorda põhjustanud kestvaid kannatusi ja hävingut.

Vägivald naiste, laste ja nõrkade vastu. Vägivald põhjustab kohutavaid kannatusi ka kodudes, kus see on sageli suunatud naiste, laste, vanurite ja puudega inimeste vastu. Selliseid inimesi võidakse kehaliselt, seksuaalselt ja vaimselt väärkohelda. Perevägivalda all kannatavad naised eraldatakse toetavast kogukonnast, et saavutada nende üle suuremat kontrolli. Vägivald võib esineda ka meeste ja naiste palgalõhe ja ebavõrdsete võimaluste kujul või ärisektoris edutamist takistava nn klaaslae kujul. Välistava keelekasutusega muudetakse tühiseks poolte maailma elanike arvamus (vt LML-i dokument „Kirikud ütlevad EI naistevastasele vägivaldale“, 2001). Lapsed võivad kannatada alatoitluse või puuduvate haridusvõimaluste tagajärjel. Vägivald on ka see, kui lapsi sunnitakse sõdima, oma keha müüma või kasutatakse lapstööjõudu.

Vägivald eakate suhtes tekib siis, kui hooldusasutustes hävitatakse nende inimväärikus, neile antakse tugevatoimelisi rahusteid või kui nende oma lapsed ja ühiskond neid majanduslikult, sotsiaalselt, kehaliselt või vaimselt kuritarvitavad. Eakate elutarkust kiputakse sageli kõrvale heitma või maha suruma ning unustatakse, et neil on uuele põlvkonnale edasi anda olulisi väärtusi ja elukogemusi. Misjonikirik on kutsunud sellise vägivalda vastu välja astuma viisil, mis suurendaks osadust, mitte tõrjutust.

Vägivald religioonis ja kirikus. Usuline fanatism on inimkonna ajaloo kurb tõsiasi. Sellest sündiv vägivald võib olla suunatud sissepoole eesmärgiga kirikut või usuühendust puhastada või väljapoole, teiste usundite või isegi teiste konfessioonide esindajate vastu. Mõnes mõttes on see kõige hullem vägivalda vorm, sest seda õigustatakse usuga ja teostatakse Jumala nimel. Sellist vägivalda esineb kõikides religioonides: avalikult teostavad seda usufanaatikud ning varjatud kujul soodustavad seda ekslikud arusaamad teistest usunditest, mis mõjutavad otseselt ka misjonikäsitusi.

Kirik ei ole alati ainult vägivalda ohver, kuigi ka seda on sageli juhtunud. Mõnes olukorras on kirik ise oma liikmete suhtes vägivaldne olnud. Koloniaalajastul teostasid lääneriikide kirikud võimu misjoni sihtriikides loodud kirikute üle ning takistasid noortel kirikutel sageli oma kohaliku juhtkonna kasvatamist ja misjonikäsituse kujundamist. Üheks sagedaseks kirikusiseste konfliktide allikaks on olnud kiriku juhtorganites esinevad võimu kuritarvitused ja vaidlused kiriku vara üle. Naisi hoitakse varjatult või ka avalikult kiriku juhtimis- ja järelevalveametitest eemal ning nende – ja ka noorte – seisukohtadega ei arvestata.

Vägivalla eesmärk on eraldada inimesed kogukonnast ning toe ja lootuse allikatest. Inimesi koheldakse kui alamaid olendeid. Vägivald on patt, mis püüab alla suruda ja eitada kõiki Jumala lootuse ja osaduse tundemärke. Misjonikirik on kutsutud sellisele vägivallale tähelepanu juhtima ja seda häbistama ning käima toetavalt koos nendega, kes töötavad õigluse ja rahu nimel.

1.3.5. Religioon, kultuur ja poliitika

Paljudes maailma osades võib vaatamata vägivallale ja õnnetustele või siis hoopis nende tagajärjel täheldada spirituaalsuse kasvu: inimesed otsivad oma kuuluvusvajaduse rahuldamiseks uusi spirituaalsuse vorme. Sageli näib, et institutsionaalne kirik ei suuda neile soovitud vaimset rahuldust pakkuda. Seoses vähese huviga kiriku elu ja misjoni vastu on kirikute liikmeskond oluliselt kahanenud terves hulgas Euroopa riikides, mida analüütikud kirjeldavad selliste väljenditega nagu postkristlik, postmodernne, äärmiselt sekulariseerunud ja turupõhine. See moodustis, mida varem võidi nimetada kristlikeks õhtumaadeks, on nüüdseks kadunud. Pigem lõikavad spirituaalsuse otsingutest kasu uued või uuesti avastatud religioonivormid. Osa inimesi on institutsionaalsest religioonist lahkunud selleks, et tegeleda taas leitud pärimuskultuuriga, pühenduda spiritismile või võtta omaks sekularism.

Misjonikiriku uueks proovikiviks, eriti põhjapoolkera riikides, on saanud hoiaku kujundamine kohaliku usulise ja kultuurilise mitmekesisuse suhtes. Majanduslikult paremaid tingimusi otsivate või rõhumise ja vägivalla eest põgenevate inimeste ulatuslik ränne üle piirkondade ja mandrite muudab maailma suurimate linnade usulist ja kultuurilist maastikku aina kirevamaks. Religioossed kultuurid ei ole enam üksteisest isoleeritud. Sellises paljukultuurilises olukorras võivad inimesed hakata kahtlema oma enesemõistmises või identiteedis. Nad otsivad oma juuri ning elu mõtet või eesmärki. Paljud tegelevad pidevalt mingil moel enese leidmise või identiteediotsinguga. Seda on eriti hästi näha noortekultuuris ja rändajate seas, aga teatud määral ka enamiku ülejäänud inimeste elus. Identiteediotsingud toimuvad nii isiklikul kui ka kollektiivsel tasandil: inimesed püüavad oma isiklikku või kollektiivset identiteeti luua või teisendada või koguni ajalugu ümber kirjutada. Need asjaolud aitavad ehk seletada piirkondlike konfliktide põhjusi ning heita valgust fundamentalismi ja natsionalismi kasvu tagamaadele. Sisserändajaid või pagulasi vastu võtvates riikides tegutsevad kirikud puutuvad selliste olukordadega pidevalt kokku ning peavad astuma dialoogi ja näitama üles külalislahkust.

Üks reaktsioon kasvavale religioossele pluralismile on olnud tagurlik fundamentalism, mida iseloomustab teatud rühmade tugev soov kaitsta ennast ja oma identiteeti välismõjude eest või taaslustada kirglikku lojaalsust teatud idealiseeritud traditsioonilistele usuveendumustele. Vajadus oma usu põhialuseid taas leida või rõhutada on inimese jaoks oluline ja võimestav, sest nendes peituv jõud suudab üksikisikuid, usuosadusi ja tervet ühiskonda uuendada. Ent fundamentalism muudab sellised põhialused absoluutideks ja teeb need kõikidele kogukonna liikmetele kohustuslikuks. Kui sellele tuleb ka poliitiline ja majanduslik võim, võidakse tagurliku fundamentalismi abil hakata õigustama võõraste tõrjumist ja nende suhtes vägivalla tarvitamist.

Misjoni üheks suurimaks proovikiviks on osutunud kõikehõlmav kultuuriline nihe, mida on kirjeldatud kui uusaegse ühiskonna üleminekut hilis- või postmodernseks ühiskonnaks. See

kultuuriline nihe on tihedalt seotud üleilmastumise ning selle ühiskondlike, kultuuriliste ja religioosete tagajärgedega. Üks uue olukorra iseloomulikke jooni on sügav kahtlus varasemate kontseptsioonide ning varem tõeseks ja autoriteetseks peetud seisukohtade kehtivuses. Teaduses, religioonis või ka püsivaks peetud peremudelites või traditsioonilistes autoriteedi vormides ei saa enam midagi käsitada enesestmõistetava eeldusena. Maailmas, kus teadlased tegelevad järjest suuremal määral keele tähenduse ja hermeneutika küsimustega, kasvab paratamatult ebakindlus. Kui teoloogiline tõde seatakse kahtluse alla, siis on see proovikiviks kiriku misjonile maailmas. Kuna kirjeldatud nähtuste mõju on ülemaailmne, ei jää need põhjapoolkera riikides alanud protsessid pidama üksnes sinna, vaid nende tagajärgi on tunda ka muudes maailma osades.

Kristlased elavad ja töötavad erinevates poliitilistes kontekstides. On erinevaid arvamusi selle kohta, kas valitsused pigem soodustavad või takistavad Jumala missiooni teostamist. Jumalavalitsus võidakse segamini ajada poliitilise võimuga, eriti kui sealjuures kasutatakse sõna „jumalariik“. Hea valitsemiskorralduse puhul tekib suur kiusatus eeldada, et see on „Jumala poolt õnnistatud“ ja määratud ülevõtmiseks kõigile kultuuridele. Ent iga valitsemissüsteem kirjutab ühiskonnale ette teatud kontekstuaalsed ja ideoloogilised seisukohad. Teatud poliitilise ideoloogia pealesurumise tagajärjel võib osa inimesi kaotada sõnaõiguse ja väärkuse; see võib soodustada süsteemset vägivalda või rahvusvahelisi konflikte. Halb valitsemine jällegi võib vähendada piisava hariduse, tervishoiu, julgeoleku või organisatsioonistruktuuride kättesaadavust. Sellegipoolest teostatakse Jumala missiooni kõigis neis vastuolulistes kontekstides.

1.4. Kontekst ja teoloogia

Eespool on juba nimetatud mõningaid tänapäeva kontekstide omadusi, mis mõjutavad kiriku misjonit ja teoloogiat. Emmause teel kõndinud jüngrite arusaam oma kontekstist muutus pärast seda, kui Jeesus oli neile pühakirja seletanud ja leiba murdes ennast ülestõusnud Kristusena ilmutanud. Nad vajasisid seda valgustust, et oma kontekstist aru saada ja seda oma misjoni teenistusse rakendada. Ka kirik peab igas kontekstis Püha Vaimu kaudu elavaks tehtud Jumala Sõna valguses oma misjoniteoloogia ja -praktika üle kriitiliselt järele mõtlema.

Konteksti ja teoloogia vahel on dialektiline ja dialoogiline seos, mida on tabavalt nimetatud hermeneutiliseks spiraaliks. Teoloogia saab alguse Jumala Sõna kuulmisest teatud kontekstis, millele järgneb pühendumine usus. Jumala loova Sõna kuulmisest ja toimest välja kasvanud armastav usk väljendub praktikas, st tegevustes, millega püütakse evangeeliumi kogukonna elus ja kontekstis käegakatsutavaks teha. Kristlik teoloogia on usust kantud arutlus sellest, kuidas Jumal maailmas on ja tegutseb ning milline peaks olema kiriku ja üksikisiku praktiline tegevus. Konkreetsemalt misjoniteoloogia käsitleb Jumala missiooni küsimust ning seda, kuidas peaks kirik vastama Kristuse armulisele kutsele teda järgida.

Praktika üle arutlev kristlik teoloogia on paratamatult kontekstuaalne: konteksti analüüsid on see ühtlasi kontekstist mõjutatud ja süvatasandil ka selle poolt kujundatud. Seetõttu tuleb teoloogiat Pühakirjast kuuldava Jumala Sõna valguses pidevalt läbi katsuda ja uuendada. Kohtumine ülestõusnud Kristusega pani proovile ja uuendas Emmause teel olnud jüngrite senist

teoloogilist arusaama Kristusest. Teoloogia suudab Jumala missiooni väljendada vaid siis, kui kontekstis ja praktilises tegevuses kuulnud Sõna seda pidevalt uuendab.

Lisaks aitab teoloogia, ammutades kristlikust traditsioonist ja usutunnistuste pikast ja rikkalikust ajalooast, kirikul täpsustada konteksti analüüsi ja määratlemist. Kontekstualse praktika ja Jumala loova sõna pingevahekorras misjonikirikut ustavalt teeniv teoloogia võimaldab kirikul oma tegevust maailmas selgemalt hinnata ning tugevdab kiriku arusaama oma olemasolu mõttest.

2. osa

Misjoniteoloogia

„Ja tema ütles neile: „Oh te mõistmatud ja südameilt pikaldased uskuma seda kõike, mis prohvetid on rääkinud! Eks Messias pidanud seda kannatama ja oma kirkusesse minema?“ Ja hakates peale Moosesest ja Prohvetitest, seletas Jeesus neile ära kõigist kirjadest selle, mis tema kohta käib.“ Lk 24:25–27

2.0. Sissejuhatus

Jumalarahva läkitamine maailma, et kuulutada jumalavalitsuse armulist saabumist Kristuses, on üks Uue Testamendi läbivaid teemasid, kuigi sõna „misjon“ Pühakirjast ei leia. Ajaloolistel põhjustel hakati misjonit alates 16. sajandist seostama vallutuste, kolonialismi, kultuurilise ja religioosse imperialismi ning läänekristluse ekspordiga üle kogu maailma. Tänapäeval on sõnal „misjon“ hulk kõrvaltähendusi ning selle mõiste suhtes valitseb teatav segadus ja isegi vastumeelsus. Loodetavasti aitab misjoni teoloogiliste aluste käsitus hermeneutilise spiraali lähenemist kasutades erinevate misjonikäsituste suhtes selgust luua ja vabastab selle mõiste varasematest kuritarvitustest.

Kiriku usu, elu, misjoni ja teoloogia aluseks on Pühakirjas sisalduv Jumala Sõna, mis Püha Vaimu toimetel kontekstis elavaks saab. Kuigi pealtnäha ei ole Pühakirja eri osad omavahel kooskõlas, ütleb luterlik traditsioon, et Pühakiri tõlgendab ja seletab ennast ise ning näitab, mis on oluline ja mis mitte. *Pühakirja järgi on keskselt oluline see, et Jeesus Kristus on Päästja, usu alus ja igasuguse uuendava misjoni allikas.* Sõna äratab usku, mille kaudu inimene ühendatakse elava Jumalaga ja seeläbi avaneb talle uus tegelikkus Kristuses, kes on Püha Vaimu toimetel usus kohal. Seesama Püha Vaim hoiab usku, annab usklikule jõudu jääda Sõnale ustavaks ja vabaduse teostada misjonit (Jh 14:12; Rm 6:22, 7:4).

Kiriku misjon jätkub kuni jumalavalitsuse täiusele jõudmiseni. Pühakirja tunnistuse järgi on jumalavalitsus eshatoloogiline: see on lõpuaja tegelikkus, mis on juba saabumas ning murrab siin ja praegu sisse inimeste eludesse ja kontekstidesse. Jeesuses Kristuses on ilmutatud Jumala täius

(Kl 1:19, 2:9). Selle ilmutusega murrab siia maailma sisse Jumala uus taevas ja maa (Ilm 21). Praegune loodu on *juba* osaline uues loodus. *Jumalavalitsuse otsustav tunnusmärk on ristil toimunud surma üle Kristuse ülestõusmisega saavutatud võit.*

Ent vana loodu osana elavad maailm ja inimesed endiselt ristimärgi all ega ole veel täielikult lunastatud. Patu hävitav jõud on küll ristil ületatud, kuid mõjutab endiselt inimeste elu selles maailmas. Patt on rikkunud loodud maailma harmoonia ning toonud maailma võõrandumise, süü ja häbi. Selle tagajärjel on inimesed võõrdunud Jumalast, iseendast, ligimesest ja loodusest. Taoline pingevahetuse „juba praegu“ ja „veel mitte“ vahel, nagu Paulus seda kirjeldab, on kogu kristlaste usu, kõne ja igapäevaelu aluseks ning kujundab olemuslikult ka kiriku misjoni kontekste.

Missioloogiline arusaam jumalavalitsusest vajab täiendavat kirikutevahelist arutelu. Selgemini tuleks välja tuua see, kuidas erinevad üksteisest jumalavalitsus kui Jumala kohalolu maailmas alates loomisest ja jumalavalitsuse saabumine Kristuses. Samuti tuleb selgitada, mis vahe on jumalavalitsusel ja traditsioonilisel „Jumala kuningriigi“ mõistel, mis hõlmab ka võimalust omal valikul kuningriigist välja jääda, ning kuidas seostub sellega jumalavalitsuse saabumine Kristuses. Väljendi „jumalavalitsus“ (ingl *reign of God*) eelistamine väljendile „Jumala kuningriik“ (*kingdom of God*) [ee tavaliselt „jumalariik“ – *toim.*] ei ole tingitud lihtsalt eelistusest inklusiivse kõnepruugi kasuks. Jumalavalitsuse saabumine Kristuses kinnitab inkarnatsiooni alusel Jumala meelevalla loodu üle, aga ühtlasi kinnitab see loodu lõplikku täiusele jõudmist, mille juhatab sisse Kristuse ülestõusmine. Lisaks väljendab Jumala eshatoloogiline valitsus Kristuses dünaamilisel moel Jumala suhtlust maailmaga ja tegutsemist maailmas. Seevastu on mõiste „Jumala kuningriik“ väga staatiline ja territoriaalne, mistõttu on seda lihtne segamini ajada „kristliku maailma“ mõistega.

2.1. Jumala missioon

Keset vägivaldse maailma ebakindlust ja viletsust on kirik õppinud usaldama Pühakirjas esitatud ilmutust, et Jeesuse Kristuse Jumal on selline Jumal, kes on maailmas kohal ning tegutseb selle heaks armastusega. Jumal on missioonil. Jeesuses tuli Jumal „kaugele maale“, elas ja suri koos kadunud pojaga, et ta kogu Jumala lastele kuuluva väärkusega tagasi koju tuua (Lk 15:11–24). Armastava ja ainsa Jumala missioon seisneb halastuses ja armus, mitte äratõukamises või vägevuse näitamises. Patu kõiki tagajärgi – võõrdumine, surm ja pahelisus – ületav Jumala arm ulatub üle üksikisiku kõikide kogukondade ja looduni. See arm on puudutanud Jumala kogu loodut, mis ootab tänu sellele uueks saamist (Rm 8:22–23).

See missiooni teostav Jumal, kes loob ja hoiab alal universumit, kuid ometi muutub oma loodu keskel ja kätes haavatavaks, on kolmainus Jumal. Kolmainus kirjeldab „Jumalat missioonil“ kui seda, kes on alati Jumal teiste, täpsemalt kogu inimkonna, maailma, kogu loodu jaoks. *Kolmainus on osadus missioonil, ta annab meelevalla ja on saatjaks sellele ühele armastatule, keda läkitati teostama maailma uuenemist, lepitud ja võimestamist.* Jumala jätkuva missiooni nimel läkitavad Isa ja Vaim Poja, Isa ja Poeg hingavad sisse Vaimu ning Poeg ja Vaim ilmutavad Isa kirkust kuni universumi otsani. See armastatu läkitamine, saatmine ja võimestamine, see

enese avamine teistele ja seega nõrkusega leppimine armastuses iseloomustab Kolmainust. See armastus ühendab kolmainu Jumala.

2.1.1. Jumala missioon loojana

Jumala loomismissiooni piibellik käsitus kinnitab, et Jumal ja maailm on omavahel suhtes. Jumal oma armulikust tahtest lõi maailma eimillestki. Nii sõltub maailm täielikult Jumalast, kes kogu elu allikana hoiab, kosutab, muudab ja uuendab elu maailmas (Ps 104). Loomine kuulub evangeeliumi keskme ja olemuse juurde, sest loodu kaudu ilmneb Jumala piiritu armastus ja headus.

Armastuses on Jumal jaganud oma loomismissiooni kõikide inimestega, kes on loodud Jumala näo järgi, et nad võiksid olla tema kaastöölised. Naised ja mehed kui Jumala majapidajad vastutavad Jumala ees loodu hoidmise eest. See „loodud kaasloojate“ vastutus on tihedalt seotud inimväärikusega. Oma armus hoiab Jumal maailma alal ka inimlike institutsioonide ja ühiskondade kaudu tegutsedes. Need, kes tunnistavad Jumala nime, on kutsutud tegema koostööd kõikide inimestega selle nimel, et teostada Jumala eesmärki, milleks on rahu ja täius. See töö hõlmab õigluse kaitsmist, inimestevahelise usalduse suurendamist, näljast vabastamist, Maa ressursside vastutustundlikku kasutamist ja tehnoloogia sobivat rakendamist inimeste heaks.

Kuigi inimkond ja kogu loodu kannatavad patu mõju ja tagajärgede all (Rm 8), nagu me enda ümber vaadates oleme sunnitud kibedalt tõdema, ei jää nendele viimast sõna. Loomise sõnumi ja tegelikkuse juurde kuulub ka töotus, et Jumal teeb kõik uueks (Ilm 21:5). Nii kutsub Kolmainu Jumal inimesi osalema loomismissioonis, milles väljendub isegi praeguse kurjuse keskel tulevase täiusele jõudmise ootus. Uuenemine ja õiglus, andestus ja lepitus, tervenemine ja võimestamine on Jumalaga kokku kuuluva tulevase maailma märgid. Kristlaste käsutuses on palju võimalusi, kuidas neid julgustavaid märke oma konkreetsetes kontekstis tugevdada.

2.1.2. Jumala missioon lunastajana

Jeesuse elu, tegevus, kannatus, surm ja ülestõusmine ilmutavad Jumala tingimusteta armastust tema loodud maailma vastu (Jh 3:16). Terviklik misjon nõuab kõigi kristoloogia põhiaspektide arvestamist. Jeesuse elu, õpetus ja teenimine näitavad kristlastele eeskujuga, kuidas misjon peab toimuma: Jeesuse isiklik „manifest“ Naatsareti sünagoogis (Lk 4:16–20), jüngrite läkitamine (Mt 10), Jeesuse õpetused ja tähendamissõnad, tervendamine ja näljaste toitmine, tema kõrge hinnang naiste staatusele, väärikusele ja tähtsusele ning nende osalemisele tema teenimistöös. Ent veelgi selgemalt ilmneb Jumala lunastusmissioon *Poja läbitud tees*, mis on inkarnatsiooni-, risti- ja ülestõusmistee.

Inkarnatsioon on holistliku misjoni mudel, sest inkarnatsiooni kaudu siseneb Jumal inimelu kõikidesse aspektidesse. Jeesuse sünd tähendab Jumala missiooni keskse töötuse täitumist: see on Poja läkitamine maailma, et see lunastada. Jeesuses sai Jumal inimeseks ühes kindlas kohas, kindlal ajal ja kindlas kultuuris. Ta allutas ennast inimlikele tingimustele. Ta samastas ennast inimestega ja oli solidaarne kõigi kannatajatega. Jeesuses ilmutas Jumal seda, milline oli tema

algne loomisplaan ja milline peaks olema tõeline inimlikkus. *Inkarnatsioonitee on uuenemise ja lepituse tee.*

Ristitee on Jumala vägev viis ütelda *ei* patule ja ebaõiglusele ning astuda tagakiusamisest ja ristilöömisest hoolimata välja armastuse ja õigluse eest. Inimeste kannatusi omaks tunnistades ja ristil nende patte kandes tungis Jeesus Kristus inimeseks olemise kõige süngematesse soppidesse ja võitis ära surma väe. Kristuse surm tõi pääste, mille mõju haarab tervet maailma: „See oli Jumal, kes Kristuses lepitab maailma enesega“ (2Kr 5:19). Kristuse rist ilmutab ka Jumala solidaarsust tõrjutute ja rõhututega ning näitab, kuidas protestida ebaõigluse ja rõhumise vastu. Tõepoolest, igasuguse rõhumise ja tõrjutuse sügavusest võib igas kontekstis leida ristilöödud Jumala. Samas ei tähenda Kristuse ristilöömine ebaõiglaste kannatuste pühitsemist ja see ei ole eeskuju, mis näitab, kuidas tuleb kannatusi taluda. Pigem on see tunnistus Jumala tahtest, et keegi ei peaks vägivalla all kannatama. *Ristitee on lepituse ja võimestamise tee.*

Kristuse *ülestõusmine* on unikaalne sündmus, mis uuendas põhjalikult kogu maailma. Vägivallalt, surmalt ja surma lõplikkusest tingitud hirmult võeti viimane sõna. Ülestõusmine avas inimkonnale ja kogu loodule uue tegelikkuse, mis vabastab ja annab lootust. Kristuse surma ja ülestõusmise kaudu on Jumal inimkonna ja looduga lepitatud. Lisaks lõi Jumal võimaluse lepituseks inimeste endi ning inimeste ja loodu vahel. Peale selle ilmutab Kristuse ülestõusmine asjade tõelist olemust. Ka loodu ise omandab uue mõõtme. Iga loodud asi, iga hetk ja sündmus kannab endas eluandvat potentsiaali. Miski ei saa lihtsalt lõppeda. Isegi varasematest tupikteedest saavad nüüd uued misjonivõimalused. *Ülestõusmistee on uuenemise ja võimestamise tee.*

2.1.3. Jumala missioon pühitsejana

Jumala missioon maailmas jätkub Püha Vaimu kaudu. Jumala Vaim andis jõudu prohvetitele, laskus Jeesuse teenimistöö alguses tema peale, elas esimestes jüngrites ja võimestas neid ning andis tärkavale kirikule tunnistamiseks vajalikud vahendid. Täpselt samuti kutsub, läkitab ja volitab Püha Vaim igal ajastul kõiki jumalarahva liikmeid misjonis osalema, olenemata nende soost ja vanusest.

Evangeeliumi kaudu kutsub Püha Vaim inimesi meeleparandusele, usule ja uuele elule. Tänu Vaimule koondub erinevatest inimestest koosnev uus perekond üheks ihuks, kus ei kehti enam klassi, rassi, soo ega kultuuri piirid. Mitte sõnumitoojad, vaid Püha Vaim ise on see, kes mõistab hukka patu ja ebaõigluse, äratav usku ja uuendab jumalarahvast misjoniks nii üksikult kui ka osadusena. Püha Vaimu väes muutub kuulutatud Sõna toimivaks ning uuendab isegi neid, kes on Jumalast kaugel – kes vastandavad ennast evangeeliumile, eiravad või moonutavad seda.

Need misjoni viljad, mis jäävad püsima, on Püha Vaimu tegu. Tänu Vaimule muutuvad ebatäiuslikud inimlikud jõupingutused Jumala missiooni töövahenditeks. Püha Vaim muudab head sõnumit kuulutavad inimeste sõnad, ristimisvee ning armulaualeiva ja -veini märkideks Kristuse kohalolust kirikus, andes kirikule jõudu Jumala missiooni täitmiseks. Püha Vaim varustab kristlasi ja kogu kirikut mitmesuguste andidega (1 Kr 12; Rm 12; Ef 4). Olles nende vaimuandidega (*charismata*) varustatud, suudavad nad kuulutada evangeeliumi ning jagada

evangeeliumis kirjeldatud elu igal pool kõigi inimestega. Kõigi Vaimu andide – jutlustamine, õpetamine, tervendamine, prohvetlus, juhtimine ja muu naistele ja meestele antu – eesmärk on tugevdada Jumala koondunud rahva osaduskondi, kogudusi nende sisemiseks kasvamiseks ja holistlikuks misjoniks. Tänu Vaimule on kirik – oma ebatäiuslikkusest hoolimata – töötatud tulevase ajastu eelmaitse.

2.2. Kirik missioonil ehk misjonikirik

Kolmainsus kui „jumalik läkitamise osadus“ on loonud kiriku jaoks ruumi, milles ta saab osaleda Jumala missiooni täitmises, olla läkitatu, võimestatu ja armust saadetu kuni „ilmamaa äärteni“. See, et kirik on kogu oma inimlikus nõrkuses vastu võetud Jumala missiooniosadusse (1Kr 1:9), näitab Jumala armastuse sügavust ja tema haavatavuse ulatust. Kiriku misjon osutab usklike kohalikule kogule, kes on saanud jõudu Jumala Sõnast ja sakramentidest ning keda Püha Vaim on juhatanud Jumala missioonis osalema. Sellel kirikul on ruumiline mõõde, mis hõlmab erinevaid ühtekuuluvuse ja osaduse tasandeid ja avaldumisvorme. Sellel on ka ajaline mõõde, mis hõlmab eelnenud ja järeltulevaid põlvkondi. Missioonil kirik ehk misjonikirik on Kristuse ihu selles maailmas.

Kiriku osalemine Jumala missioonil on seega Jumala armu and, mille aluseks ja lähtekohaks on saabuv jumalavalitsus Kristuses. Armust loodud ja jumalikku osadusse kuuluma määratud kirik ei ela iseenda heaks, vaid Jumala ja maailma heaks. Olles ette määratud saama Jumala Poja näo sarnaseks (Rm 8:29), ei osale kirik üksnes Jumala missiooni täitmises, vaid on ühtlasi selle kohalolu märk.

Seega kuulub kiriku misjon evangeeliumi, mitte seaduse juurde, sest Jumala lunastav arm on vabastanud kiriku kohustusest püüelda edu ja tulemuste poole iseenese pärast. Misjoni edukust ei ole põhimõtteliselt võimalik hinnata inimlike ootuste ja kaalutluste mõõdupuuga. Kui kirik järgib ustavalt oma Issandat, usaldades ülestõusnud Kristuse kohalolu oma elus ja tunnistuses, siis kajastub tema misjonis ka Kristuse ristil ilmutatud tingimusteta armastuse haavatavus. Jumala missioonis muutub inimlik kaotus sageli võiduks, sest Kristuse vägi saab täiuslikuks nõtruses (2Kr 12:9).

2.2.1. Misjon kuulub kirikuks olemise juurde

Jeesuse järgi on kiriku olemasolu mõte osaleda Jumala missioonis: „Nõnda nagu Isa on läkitanud minu, nõnda saadan ka mina teid“ (Jh 20:21). Kirik on Jumala enda rahvas, loodud kuulutama tema imelisi tegusid, kes kutsus selle rahva liikmeid pimedusest Jumala imelisse valgusse (1Pt 2:9). Seega kuulub misjon kiriku sügavama olemise juurde. Misjonitöö ei ole kiriku jaoks vaba valik. Misjon kuulub olemuslikult „üheainsa, püha, katoelse ja apostliku“ kiriku (Nikaia usutunnistus) olemisse.

Misjon ja üksainus, püha, katooline ja apostlik kirik

Kristuse ihuna on kirik *üks* tervik, mis osaleb kolmainu Jumala üheainsa missiooni täitmises. Inimliku nõrkuse tõttu ei ole kirik seni suutnud seda usutunnistuses väidetavat ühtsust tegelikkuses saavutada, kuid on sellegipoolest püüdnud sajandite jooksul sellele lähemale jõuda, teostades oma misjonit „ühtses mitmekesisuses“. Kristlased on alati möönnud, et kiriku puuduv ühtsus on vastuolus tema tunnistusega Jumala armastusest. Kristuse ülempreesterlik palve, et „kõik oleksid üks ... et maailm usuks“ (Jh 17:21), on muutunud ka kiriku palveks, millega ta väljendab oma igatsust saada ühel päeval ühtseks Kristuse ihuks. Kiriku ühtsus on üks misjoni eesmärke. Oikumeeniliste ühistegevuste kaudu üheskoos Jumala missioonis osalemine on erinevate kirikute jaoks viis seda ühtsust kogeda ning see annab jõudu panustada oikumeenilistesse kõnelustesse.

Kirik on *püha*, sest see on Jumala armastatud osadus, mida Jumal on pühitsenud, andes kirikule misjoniülesande. Kiriku pühadus ei seisne seega maailmale vastandumises, vaid väljendub just nimelt sellesse maailma kuulumises: kirik täidab Jumala missiooni nii, et ta on vägivaldses ja haavatud maailmas kohal ning tegutseb siin. Osutades selles ennasthävitavas maailmas püha Jumala armule ja armastusele, väljendab kirik igatsevat ootust pühaduse järele. Misjonikirik tõstab esile elu ja Jumala kogu loodu pühadust. Isegi ilma sõnadeta annab kiriku kohalolu tunnistust loodu vääriskusest ja pühadusest.

Misjonikirik on *apostlik*, kuna tema misjonivolituse andja ja läkitaja on „jumalik läkitamise osadus“ ehk kolmainu Jumal, kes on misjonis kiriku saatjaks. Kiriku apostlikkus on seotud eelkõige kiriku läkitamisega maailma rõõmusõnumit kuulutama (Mt 28:18–20). See osutab Sõna ja sakramentide ameti keskele tähtsusele kiriku misjonijõuvarude kasvatamisel.

Luterliku osaduse teatud ringkondades on palju vaieldud selle üle, kas kiriku apostlikkuse juurde kuulub lahutamatu ka inimeste kutsumine saama osa ristimise armust. Näiteks Aasias peavad mõned kirikujuhid teoloogiliselt põhjendatuks väidet, et ka ristimata usklikud kuuluvad tänu oma usule ühte, pühasse, katoolsesse ja apostlikku kirikusse. Seetõttu ei ole nende hinnangul vaja põhjustada usklikele sotsiaalseid, poliitilisi ja majanduslikke raskusi, mis selles maailmajaos võivad ristitud olemisega kaasneda. Muudes piirkondades tegutsevad luterlikud kirikud on seevastu kindlalt veendunud, et inimeste ristimine Isa, Poja ja Püha Vaimu nimel kuulub kiriku apostliku ülesande juurde.

Lisaks ei ole apostlikkus seotud niivõrd kiriku hierarhia või juhtimispositsiooniga, vaid pigem apostliku usuga, mis saab elavaks naiste ja meeste teostatavas misjonis. Apostlikkus tõstab esile läkitatud olemise kui kiriku olemusliku tunnuse. Lisaks tähendab apostlikkus seda, et kiriku läkitaja ise on kiriku inkarnatsioonilises misjonis alati kohal ja aktiivne. Samas ei pea läkitamine tingimata tähendama kaugele maale või võõrasse kultuuri suundumist, kuigi ka kultuuriülene tunnistamine on üks läkitamise oluline aspekt. Tänapäeva üleilmastunud maailmas ei pruugi „ilmamaa ääred“ olla kodukohast kuigi kaugel.

Misjon ja kiriku katoosus

Misjoni vaatevinklist tähendab kiriku katoosus üldiselt kristliku usu geograafilist levikut üle maailma ning kiriku kohalolu lugematutes paikades erinevate kultuuride ja subkultuuride keskel. Kristlik usk on kui juuretis, mis levib läbi kogu taigna ja muudab seda. Samas on siin rõhk pigem usu kvalitatiivsel universaalsusel ja selle inkarnatsioonilisel sisenemisel igasse kultuuri, mitte kiriku kvantitatiivsel levimisel. See kvalitatiivne universaalsus hõlmab kõigi aegade usklikke: nii varasemate põlvkondade, tänapäeva kui ka tulevaste aastate jumalarahvast. Kiriku katoosus on ühtlasi meeldetuletus, et Jumala kogu loodu saab ükskord Kristuses ühendatud ja uuendatud.

Kogu oma universaalsusele vaatamata on kristlik usk ka kultuuriliselt tingitud. Usk on juba olemuslikult inkarnatsiooniline, põimunud kindla aja, koha ja kultuuriga. Misjoniülesannet täitvad kohalikud kogudused peavad otsima tasakaalu kohaliku ja üldise vahel, sest universaalne ja konkreetne on omavahel lahutamatu seotud. Ilma universaalse usuosaduseta poleks üksikul kogudusel võimalik enda olemasolu kohalikus kontekstis mõtestada. Katoosuse või universaalsuse rõhutamine konteksti arvestamata (kontekstuaalsuseta) muudaks misjonikiriku imperialistlikuks, samas kui kontekstist lähtumine (kontekstuaalsus) ilma katoosuseta viiks välja provintslikkuseni.

Misjon ja kirik kui *communio* ja oikumeeniline osadus

Kirikute osaduse aluseks on Kristuse kaudu vahendatud kolmainu Jumala osadus (1Kr 1:9). Osadus ei tähenda seega strateegilist liitu ega praktilistel eesmärkidel sõlmitud kokkulepet, millest võib taganeda, kui see enam kasulik pole. Pigem väljendub selles kiriku identiteet, mis seisneb Jumala enda olemusest osa saamises.

Eklesioloogilises plaanis väljendab osaduse mõiste kiriku suhete kolme tasandit: esiteks üle aja ja ruumi ulatuv kiriku ühtsus, teiseks kristlaste ühiselu kohalikus kirikus, kolmandaks kohalike kirikute piirkondlikud ja ülemaailmsed suhted. Kiriku mõistmine osadusena mõjutab otseselt meie misjonikäsitust ja -praktikat. Misjoni teostamine osadusena annab misjonile uue kvaliteedi. Kuna kirik ei tegele misjoniga iseenda au pärast, võivad sama traditsiooni kirikud eri piirkondades ja eri traditsioonide kirikud samas piirkonnas oikumeeniliselt oma jõud misjonitegevuseks ühendada. Ühtsuse ja katoosuse vaimu hoidev osadus väljendub alandlikus pühendumises, vastastikus austuses, üksteisega arvestamises, kannatlikkuses ja armastuses. Maailma eri paigus misjonipiirkondade pärast konkureerimine, võidujooks oma konfessiooni või organisatsiooni profiili ja mõjuala laiendamise nimel peaks asenduma koostöö ja ühistegevusega. Konkurentsi ja „vallutuse“ idee ning proselütism (teiste kristlase meelitamine enda konfessiooni) ohustavad ja õõnestavad Jumala missiooni.

Osalemine ühistes/oikumeenilistes misjonitegevustes maailma eri paigus tugevdab kirikute osadust. Kui misjonit teostatakse partnerluses – võetakse teineteise ees kohustusi ning jagatakse üksteisega vaimseid, inim-, ainelisi ja rahalisi ressursse –, siis kaob igasugune üleolekutunne, isolatsioon, oportunist ja vastastikune kahtlustamine. Ühiselt misjonitööd tegevad kirikud suudavad säilitada ühtsuse ja mõlemapoolsuse vaimu, on valmis üksteiselt õppima ja üksteisega jagama ning kogevad osaduses elamisega kaasnevat õnnistust.

Osaduse visioon ja praktika võib olla kirikule suureks abiks, et ületada tänapäeva kogukondades levinud killustumist ja lõhesid ning tervendada ahnuse ja vägivalla all kannatavat maailma. Üksteise liikmetena (Rm 12:5) on kiriku liikmed kutsutud üksteist kosutama (1Ts 5:11) ja olema vennaarmastuses üksteise vastu hellad (Rm 12:10). Nõnda saab kirik osadusena kutsuda kogukondi üles võtma vastutust ja edendama õiglast ühiskonda.

2.2.2. Misjon toimub Sõna jõul ja Vaimu juhatusel

Kirik on loodud Jumala vägeva Sõna läbi (*creatura verbi*). Jumala Sõna hoiab kirikut alal, annab talle inspiratsiooni ja jõudu misjoniks. Jumala Sõna aitab usuelul läbi tulla kiriku pidevalt muutuvates kontekstides tekkivatest segadustest ja kiusatustest. See varustab jumalarahva igaks heaks teoks (2Tm 3:17) ja võimaldab neil nõnda konkreetsetes kontekstis esinevatele vajadustele keskenduda. Sõna loob kirikus nii tahte kui ka ideed, kuidas saabuvast jumalavalitsuses osaleda.

Misjoni, selle eesmärkide ja praktikaga on lahutamatult seotud ka sakramendid kui „nähtav Sõna“. Ristimises on kristlik kirik leidnud tingimusteta armu, andestuse ja Kristuses saadud uue elu töötuse – see on elu jüngrina. Ristimise arm toidab jüngriks olemist kristlase elukestval teekonnal – see on „usk, mis on tegev armastuse läbi“ (Gl 5:6 – *toim.*). Ristimises kutsutakse usklikud osadusse oma missiooni teostava Kolmainsusega ja sellesama kutsumisega läkitab neid saatev Püha Vaim nad maailma armastuse sõnumit kuulutama. Ristimine on misjoniks volitamine – igal kiriku liikmel on misjonis oma kutsumus ja ülesanne.

Misjoni vaimsust võib leida ka armulaul, kus Kristus ise on leivas ja veinis kohal, andes oma ihu ja verd pattude andeksandmiseks ning jagades oma elu maailmaga. *Jumala armulise valitsuse maailmasisesele tõelisusele osutava „kohalolu sakramendina“ loob armulaud uuendava, lepitava ja võimestava misjoni jaoks vundamenti.* Ühtlasi on see toimiv märk, millest sündiv ühtsus ületab kõiki inimlikke piire, olgu need rassilised, keelelised, riiklikud, soolised või sotsiaalsed. Armulaud toob kiriku ellu Jumala eshatoloogilise tegelikkuse, annab talle jõudu misjoniks ja pakub maailmale eelmaitse tulevases täiuses (1Kr 11:26).

Misjon toimub Vaimu juhatusel: Püha Vaim äratab, inspireerib ja juhatab Kristuse järgijaid andma tunnistust Kristusest ja Jumala tingimusteta armastusest. Vaim elustab ja uuendab kirikut pidevalt misjoniks. Vaimne uuenemine on Püha Vaimu kohalolust sündiv and. Kiriku uuenemine võib võtta erinevaid vorme: loominguiline lähenemine jumalateenistusele, liturgia, kiriklike struktuuride, misjonikäsituse ja vaimuandide uuenemine – need kõik on eri ande erinevateks eesmärkideks kasutava Püha Vaimu tegevuse tagajärjed. Kuigi uuenemist on võimalik ka järele aimata, kinnitavad selle ehtsust holistlikus misjonis avalduvad viljad.

Kuna kirik tegutseb Vaimu juhatusel ja on varustatud erinevate andidega, on ta tervikuna karismaatiline. „Karismaatiline“ ei tähenda tingimata „nelipühilikku“ – need kaks mõistet ei ole samatähenduslikud. Karismaatiline kirik kasutab kõiki vaimuande misjoni jaoks: evangeeliumi kuulutamine, kurjadest jõududest vabastamine, tervendamispalve, osaduse kasvatamine, teenimine ja õigluse eest seismine. Karismaatiline uuenemine rõhutab asjaolu, et kristlik usk puudutab inimest tervikuna, hõlmates tema tundeid, mõistust, tahet ja kirge. See aitab selgitada, miks kirikute kiire kasvu ja laienemise taga on sageli just karismaatilised liikumised. Misjon on

kogemuslik. Nagu LML-i 10. assambleel rõhutati, on kiriku jaoks oluline leida võimalusi „läbikäimiseks nelipühikirikute ja meie endi kirikutes tegutsevate karismaatiliste liikumistega“. Selline läbikäimine võimaldaks kirikul karismaatilisi nähtusi ning nende soodsaid ja ebasoodsaid mõjusid uurida, analüüsida ja nendest õppida – need teadmised võivad aidata kirikul ustavamalt Jumala missioonis teenida.

2.3. Misjoni teoloogilised mõõtmed

Sõna jõul ja Vaimu juhatusel Kristust järgides ja Jumala missioonis osaledes tegeleb kirik ustavalt ja sihikindlalt 21. sajandi keeruliste kontekstidega. Palves oma konteksti probleemidega tegelev kirik peab hermeneutilist spiraali järgides pidevalt süvendama oma teoloogilist refleksiooni misjoni eri aspektide ja mõõtmete üle. Pidev teoloogiline järelemõtlemine misjoni praktika ja missioloogia üldteemade üle aitab kirikul tõhusamalt oma kontekstitundlikku misjonit teostada.

2.3.1. Misjon kui uuenemine, lepitus ja võimestamine

Selles dokumendis keskendutakse misjoni kolmele mõõtmele: *uuenemine*, *lepitus* ja *võimestamine*. Nendele misjoni mõõtmetele võib leida vasted Jumala kui looja, lunastaja ja pühitseja missioonis ning neid aitab sügavamalt mõista missioloogiline käsitlus Kristuse kolmeosalisest teest: *inkarnatsioonitee*, *ristitee* ja *ülestõusmistee*. Need misjoni mõõtmed läbivad kõiki misjonitegevusi (nt kuulutus, teenimine, õigluse kaitse, religioonidevaheline dialoog, loodu eest hoolitsemine) ja nendest tuletatud kriteeriumide alusel saab kirik hinnata iseenda misjoni ustavust Kristusele, kes on ta maailma läkitanud.

Uuenemine

Pühakirja järgi on uuenemine pidev protsess elu kõigi püüdluste, ideoloogiate, struktuuride ja väärtuste täielikuks ümbersuunamiseks. *Uuenemine on lakkamatu protsess, mille käigus hüljatakse kõik, mis dehumaniseerib ja rüvetab elu, ning hoitakse alles see, mis kindlustab elu pühadust, iga inimese ande ning ühiskondlikku rahu ja õiglust*. Selle protsessi aluseks on Jumala armulise tahte äratundmine, kuna tema kutsus oma Püha Vaimu kaudu inimesi, teeb nad õigeks ja annab neile jõudu, et nad saaksid Jumala Poja sarnaseks ning annaksid iseennast õigluse tööriistaks (Rm 12:2, 6:13, 8:29; 1Pt 1:14–25; Ef 4:15–5:10; 2Kr 3:18; Kl 1:10–14; Tt 3:5).

Ajendatuna inimese lakkamatust püüdlusest enese täiustamise ja suurema kasu poole on ühiskonna eri valdkondades tehtud muutuste ja progressi nimel aktiivselt tööd. Kuigi selline muutumisprotsess on kiiduväärne ja kohati kasulik, ei tohiks seda segamini ajada uuenemisega, mis kiriku misjoni perspektiivist vaadates on eelkõige loodu keskel toimiva Jumala tegu. Kristuse ülestõusmise valguses tajutud uuenemine tähendab kogu loodu eluandva potentsiaali avanemist, milles väljendub Jumala armu toime looduses. Püha Vaimu pideva töö kaudu laieneb kirikus ja kiriku kaudu toimuv uuenemine tervele maailmale. Juba antud aga veel mitte käes

oleva lunastuse ootuses elav kirik peab hoiduma ülemäära triumfaalsest uuenemiskäsitusest ning peab pigem usus leppima tõsiasjaga, et sellega kaasneb ka ebaselgust ja ebakindlust.

Kiriku uuendav misjon hõlmab nii üksikisikuid, struktuure kui ka ühiskondlikke suhteid. Seoses üksikisikuga rõhutab näiteks apostel Paulus, et uuenemine põhineb olemuslikult Jumala päästval armul, mis seob uskliku Kristuse surma, matmise ja ülestõusmisega, et ta saaks sarnaselt üles äratatud Kristusega „käia uues elus“ (Rm 6:4–14). Armu läbi õigeks mõistetud usklik patune, kes jääb kindlaks Jumala töotusele, et tema elu on koos Kristusega Jumalas (Kl 3:3), järgib tänutundega Vaimu juhatust käia Kristuse teed. Uuenemine kui õigeksmõistmise and annab inimestele jõudu, et mõista hukka kurjus, loovutada „oma ihuliikmed õiguse relviks Jumalale“ (Rm 6:13) ja taluda teiste tervendamise nimel ristiteed või koguni surma (2Kr 4:7–12). Sellist uuenemiskäsitust aitavad selgitada ka Pauluse sõnad: „Aga meid kõiki, kes me katmata palgega vaatleme Issanda kirkust peegeldumas, muudetakse samasuguseks kujuks kirkusest kirkusesse. Seda teeb Issand, kes on Vaim“ (2Kr 3:18).

Püha Vaim juhatab kirikut ka ühiskondlikke struktuure ja suhteid uuendavasse misjonisse. Kristuse inkarnatsiooniteed järgiv kirik siseneb sügavalt teda ümbritsevasse konteksti, samastudes täielikult ebaõigluse, ekspluateerimise ja tõrjumise ohvritega. Kuna Kristus ise on nende keskel, seisab kirik solidaarselt kõigiga, kes on uusliberaalse majandusliku üleilmastumise tagajärjel vaesunud ja inimlikkuse kaotanud. Nii saab temast vaeste kirik. Avalikus ja privaatsfääris esinevaid ebaõiglasi ja vägivaldseid praktikaid ja struktuure patuseks ja ühiskonnaelu hävitavaks nimetav ning neid hukka mõistev kirik kõnnib koos Kristusega mööda ristiteed. Misjonit kui kuulutust, teenimist või diakooniat ja õigluse eest seismist tuleb teostada ristimärgi all, et tugevdada solidaarsust ja lootust. Kristuse jälgedes mööda ülestõusmisteed käiv kirik tunnistab evangeeliumi oma sõnade, kohalolu ja tegudega ning ei jäta viimast sõna poliitilisele ja sotsiaalsele rõhumisele ega majanduslikule tõrjutusele. Oma diakoonilises misjonis, mis ei ole pelgalt usu väline märk, vaid püüab sihikindlalt saavutada kestlikku osadust kõikide jaoks, töötab kirik Vaimu juhatusel selle nimel, et „rajada tee sinna, kus varem teed ei olnud“.

Katkises ja vägivaldses maailmas Kristuse teed käies teeb ka kirik ise läbi sügava ja sageli valulise uuenemise. Kristuse teelt vaadates ei tähenda uuenemine tingimata midagi ülevat või rõõmsat. Näiteks vabastamine ja lepitus võivad osutada valulikuks kogemuseks, kuna nende nimel tuleb loobuda võimust ja mingitest eelistest. Kuna uuenemine eeldab „vastuvoolu ujumist“, võib see nõuda ohvreid ning viia tagakiusamise või koguni märtrisurmani.

Lepitus

Pühakirjas öeldakse selgelt, et üks Jumala missiooni eesmärke on lepitus: „See oli Jumal, kes Kristuses lepitab maailma enesega [...] ning on pannud meisse lepitussõna (2Kr 5:19). Misjonikirik osaleb Jumala lepitusmissioonis Jumala saadikuna, paludes inimesi Kristuse nimel, et nad laseksid endid Jumalaga lepitada. *See on lepituse põhiline mõõde: Jumala ja inimeste suhte taastamine.* Kuulutuse ning kristliku elu ja diakoonia kaudu tunnistamisega juhatatakse isikud patukahetsusele ja usule ning nad saavad rõõmustada, et on vastu võetud Jumala „läkitatute“ osadusse. Selle teenimatult ja vastu ootusi saadud lepituse arm võimaldab laiendada

lepitust kõikidele muudele inimsuhetele: perekonnas, teiste rühmadega läbi käies, ühiskonnas ja riikide vahel. Kiriku kui lepituse saadiku, rahuobitaja misjoniülesanneteks on muu hulgas vahendamine, rahumeelse kooselu taastamine ning suhete loomine ja hoidmine. Selle lepitusülesande täitmisel ammutab kirik inspiratsiooni Kristuse kolmeosalisest teest. Ristiteed käies võtab kirik enda kanda ohvrite valu ja toimepanijate ülbuse, et teha ruumi rahule ja lepitusele. Väga raske ülesanne on veenda toimepanijaid oma vigu tunnistama ja õiglust taastama. Ent Jumala lepitav vägi saavutab täiuse just kiriku misjoni haavatavuses ja näilises lootusetuses.

Kiriku lepitusülesanne ulatub ka rahvusvahelisse sfääri. Paljud riigid elavad 21. sajandil veel varasemate sajandite rõhumise ja ebaõigluse pärandiga. Varem kolonialismi all elanud riigid kannatavad nüüd vaesuse käes, mida põhjustab majanduslikust üleilmastumisest kantud uusliberaalne majandus. Ent maailmas, kus Jumal on surma lõplikkuse murdnud, ei jää sellistele surma toovatele struktuuridele ja süsteemidele viimast sõna. Ülestõusmisteed käies seisneb kiriku misjon selles, et teha vabanemine ja lepitus võimalikuks nii rõhututele kui ka rõhujatele. Vabanemine ja lepitus peavad käima käsikäes. Vabanemine ei oma väärtust ilma lepituse perspektiivita ning lepitus ilma vabanemiseta jääb elukaueks ja ideoloogiliseks. Lepitus ja vabanemine eeldavad taastava õigluse kohaldamist riiklikul ja rahvusvahelisel tasandil, et rõhumise ja ebaõigluse ohvrid saaksid tagasi oma inimväärikuse. Selle vabastava lepituse ja lepitava vabastamise kaudu käivitab kirik uuenemise protsessi, mis aimab ette kõigi asjade lepitamist Jumala eshatoloogilise valitsuse all.

Võimestamine

Kui räägime misjoni kontekstis võimestamisest, meenutab see meile Jeesuse sõnu: „vaid te saate väe Pühalt Vaimult, kes tuleb teie üle, ja te peate olema minu tunnistajad [...] ilmamaa äärteni“ (Ap 1:8). Võimestamine tähendab siin eelkõige seda, et Jumal jagab oma väge (*dynamis*) inimestega, et nad saaksid Jumala missioonis osaleda. Jumal võimestab üksikuid kristlasi ja kirikut tervikuna Püha Vaimu juhtimise ja vaimulike andide kaudu, mis on vajalikud kiriku holistliku misjoni teostamiseks. Jumalalt saadud vägi täidab inimestes Jeesuse töotuse, et temasse uskujad hakkavad tegema samasuguseid ja koguni veel suuremaid tegusid kui Jeesus ise. Kirikule on antud võime tunnistada Jeesuses Kristuses ilmsiks saanud Jumala tingimusteta armastusest maailmas, kus valitseb vihkamine, rääkida armu läbi õigeksmõistmisest olukorras, kus turuväärtus näib olevat kõigi asjade tähtsaim mõõdupuu, ning kuulutada lootust sõnulseletamatu kannatuse ja meeleheite tingimustes.

Püha Vaim annab kirikule väge seista vastu võimu kuritarvitamisele võimuna teiste üle ja käia Kristuse teed, kus võimu jagatakse kõigiga. Kirikus on igale ristitud usklikule antud eriline misjoniand, mis toetab vastastikust ülesehitamist ja julgustamist. Oma ande on kutsutud arendama, hindama ja kasutama nii mehed kui ka naised, ilmikud ja vaimulikud, noored ja vanad. Kirikus ei eristata neid, kes on ilma võimuta, neist, kel on võim ja kes suudavad teisi võimestada. *Pigem toimub Kristuse teed käivas kirikus liikmete vastastikune võimestamine, mis lähtub kolmainu Jumala võimestavast kohalolust nende keskel.*

Kiriku misjonitegevuse kaudu ulatub jumalik võimestamine ka ühiskonda. Teenimise ja diakoonia abil leevendab kirik hädasolijate (nt pagulased, ümberasustatud isikud, loodusõnnetuste ohvrid) otseseid kannatusi. Ent kirik on kutsutud minema abistamisest ja heategevusest kaugemale ning teostama võimestavat misjonit. Kirik püüab anda raskes olukorras olevatele inimestele kontrolli oma elu üle, et taastada nende inimväärikus, olenemata päritolust või usutunnistusest. Misjonikiriku jaoks ei tähenda „abivajajad“ üksnes ainelise, majandusliku või sotsiaalse kitsikuse käes kannatajaid, vaid kõiki inimesi, kes tunnetavad, et neil on midagi puudu emotsioonide, suhete, vaimse tervise või spirituaalsuse tasandil. Meeleoluhäirete (nt identiteedikriis, madal enesehinnang, depressioon) ja muude psühhosotsiaalsete haigustega inimesed vajavad samamoodi kiriku tähelepanu ja kohalolu nagu majanduslikult ja sotsiaalselt tõrjutud ja rõhutatud rühmad.

2.3.2. Misjon kui holistlik kontekstitundlik tegevus

Misjonikirik mõistab enda osalemist Jumala missioonis kontekstitundliku tegevusena, milles võetakse arvesse pidevalt muutuvaid ja keerulisi ümbritsevaid olusid, ja nõnda mõistab ta enda tegevust ühtlasi kõikehõlmava ja holistliku tegevusena. Misjoni holistlikkus ja kontekstitundlikkus väljendub nii selle eesmärgis, praktikas kui ka toimumiskohas. Selle eesmärk hõlmab kogu loodut (ökoloogia), kogu elu (sotsiaalsed, poliitilised, majanduslikud ja kultuurilised aspektid) ja inimest tervikuna (st kõiki inimesi ja kogu isikut – tema spirituaalseid, vaimseid, suhtealaseid, kehalisi ja keskkonnaga seotud vajadusi). Misjoni praktika eeldab, et selles osaleb kogu kirik: naised ja mehed, noored ja vanad. Holistlik misjon lähtub kiriku kui palvetava, kuulutava, teeniva, tervendava ja oikumeenilise osaduse olemusest. Sellise osadusena püüab kirik seista õigluse eest, aitab võimestamise kaudu kaasa uuenemisele ning töötab rahu ja lepituse nimel. Tänu kiriku katoolsusele toimub misjon igal pool, kus kirik kohal on, ning igal ajal kõigis põlvkondades. Seega vastutab iga kirik oma tegevuskohas misjoniülesannete täitmise eest, aga peaks olema vastava kutse saamisel valmis koostööks ka mujal asuvate kirikutega ning tegutsema koos misjonipartneritega kohtades, kus keegi pole veel käinud.

Kuna kiriku misjonitegevus on holistlik ja kontekstitundlik, tekivad sellega seoses omavahel dialektiliselt seotud misjoniteoreetilised küsimused, mis vajavad selgitamist. Misjoniosakonnad ja -seltsid, misjoniasutused ja üksikkristlased on juba pikemat aega mitmetel puhkudel pidanud teoloogilisi arutelusid selliste misjoniteemade üle nagu kuulutus ja teenimine, õigeksmõistmine ja õiglus, lunastus ja tervendamine, misjon ja religioonidevaheline dialoog. Nende küsimuste selgitamine on kirikule kõikehõlmava misjoni mõistmisel ja teostamisel suureks abiks.

Kuulutus ja teenimine

Kiriku holistlik misjon hõlmab kuulutust ja teenimist ehk diakooniat. Kuidas need tegelikult misjonipraktikas omavahel seotud on? Evangeelium tähendab eelkõige rõõmusõnumit, et patune on Jumala armust õigeks mõistetud läbi usu Jeesusesse Kristusesse. Evangeeliumi kui Jumala elavat ja loovat sõna tuleb väljendada sellises keeles, mis on inimestele omas kontekstis ja ajas arusaadav. Kuulutus kui evangeliseerimine on suunatud sellele, et evangeeliumi kuulutaks kirik tervikuna kõikidele inimestele ning et rõõmusõnum oleks oma kontekstis konkreetne ja

asjakohane. Evangeliseerimise kaudu jõuavad inimesed isikliku kokkupuuteni elava Jumalaga ning see kutsub neid Kristuse armulist järgimiskutset usaldavalt vastu võtma. Evangeeliumikeskse kuulutuse kaudu kutsub kirik inimesi võtma ristimisel vastu pattude andeksandmise andi, ühinema kristliku osadusega ning elama jüngrina misjonit teostades.

Diakoonia olemuslik avaldumisvorm on teenimine, mis on misjoni lahutamatu osa. LML-i 2002. aasta rahvusvahelisel konsultatsioonil „Prohvetlik diakoonia: maailma tervendamiseks“ koostatud kirjas (avaldatud 2003. aastal) rõhutatakse, et diakoonia on evangeeliumi enda keskne element ning kuulub seega vältimatult kirikuks olemise juurde. Diakoonia ei ole pelgalt üks valikuvõimalus, vaid kuulub lahutamatult jüngriks olemise juurde. Ristimisel on kõik kristlased kutsutud teostama diakooniat läbi selle, mida nad maailmas teevad ja kuidas elavad. See algab puudust kannatava ligimese tingimusteta teenimisest ning viib paratamatult välja ühiskondlike muutuste ja uuenemiseni.

Luterlikes kirikutes toimub diakoonia mitmes eri vormis: rahvusvaheline abi ja arengutöö, diakooniaasutused, rahu, õigluse ja loodu terviklikkuse eest seismine, koguduste diakooniatöö ja sotsiaalne teenimine. Neid teenimisülesandeid täites juhindub kirik kahest teoloogilisest põhimõttest. Esiteks: diakoonia on midagi enam kui lihtsalt heategevus. Kiriku arusaama kohaselt on diakoonia tihedalt seotud kuulutusega (*kerygma*) ja lauaosadusega (*koinonia*) ning on seetõttu paratamatult prohvetlik. See ei piirdu üksnes otseste kannatuste leevendamisega, vaid püüab võidelda vaesuse ning nõrgestava struktuurse ja süsteemse vägivalla algpõhjustega. Prohvetlikus diakoonias ületatakse paternalistlik „rikaste annetajate“ ja „vaeste saajate“ eristus, sest ühine võitlus ebaõigluse vastu uuendab nii teenitavaid kui ka teenijaid. Teiseks: ristiteoloogias juurdumine tähendab kiriku jaoks vaimset juhust samastada end kannatajate ja tõrjututega. Diakooniatöö eesmärk ei ole proselütism (teiste kristlaste meelitamine enda konfessiooni). Eriti just hädaolukorras ei tohi kirik inimeste nõrkust ära kasutada selleks, et neile kristlikke veendumusi peale suruda.

Kirik ja üksikkristlased kuulutavad evangeeliumi sõnaga ja annavad sellest tunnistust oma käitumisega konkreetse konteksti igas olukorras. Elu ja kõne, teod ja sõnad peavad olema kooskõlas. Kuulutus ja diakoonia kaudu antav tunnistus on teineteisest lahutamatud, sest mõlema kaudu toimub osalemine Jumala uuendavas, lepitavas ja võimestavas maailmamissioonis. Sõnad ilma tegudeta jäävad abstraktseks ja jõuetuks, samas kui teod ilma sõnadeta on tummad ja mitmeti tõlgendatavad.

Muidugi võib evangeeliumi suuline kuulutamine olla maailmas teatud aegadel ja kohtades võimatu, nii et ainus tunnistamise võimalus on palvest lähtuv sõnatu teenimine. Taoline sõnatu teenimine võib toimuda erineval moel: humanitaarabi, diakooniatöö, ühiskondlike ja poliitiliste muudatuste nimel tegutsemine.

Õigeksmõistmine ja õiglus

Patuse õigeksmõistmine armu läbi ei mahu ühegi inimliku õiglusemõiste või -süsteemi raamidesse, kuna nende aluseks on teened, karistus, jaotamine, heastamine ja kättemaks. Armu läbi õigeksmõistmine aga ei keskendu patuse varasematele tegudele või lubadustele, vaid Jumala

poolt pakutavale. Jumal pakub Kristuse verega kinnitatud kutset elada osaduses Jumalaga. See on Jumala armuline kutse, mis õigustab inimkonna olemasolu selles maailmas, ja see on samuti Jumala teenimatu kutse, mis õigustab uskliku kuulumist Jumala majapidamisse, jumalikku osadusse.

Seetõttu on armu läbi õigeksmõistmisel vabastav ja loov mõju. See vabastab inimese pidevast vajadusest tegeleda eneseõigustuse, oma väärtuse tõestamise ja millegi saavutamise (nn vabadus *millestki*) ning loob uusi algusi ja võimalusi ülirohkeks eluks (nn vabadus *millekski*). Jumala vabastav ja loov õiglus toimib ka tema vägevates ajalootegudes, kui vaevatud saavad julgustust, vangid vabastatakse ja rõhutatud pääsevad ikkest. Sellest vabastamisest saab alguse uus elu osaduses, kus saavad õide puhkeda solidaarsus, lepitus ja õiglus (Js 61:1–7). Kiriku tegevus õigluse eest seismisel lähtub Jumala missiooni vabastavast ja loovast õiglusest, milles kirik oma misjoniga osaleb. Kuna Jumala arm loob ruumi vabastava õigluse teostumiseks, siis on kirik kutsutud vaagima, kuidas õiglus ühiskonnas konkreetset väljendub. Kirik peab palves mõtisklema selle üle, millist laadi õiglus aitaks ühiskonnas kaasa uuenemisele, lepitusele ja võimendamisele.

Armud läbi õigeksmõistmisest tuleneb seega vastasseis igasugusele ebaõiglusele ning patu ja kurjuse töövahenditele. Usk armu läbi õigeksmõistvasse Jumalasse inspireerib ja innustab kirikut tegema, mis on õige, armastama headust ja käima alandlikult koos Jumalaga (Mi 6:8).

Lunastus ja tervenemine

Jumala missiooni juurde maailmas kuulub nii kogukonnas kogetav tervenemine kui ka pääste spirituaalne tõelisus Kristuse lunastava kohalolu kaudu kristliku osaduse elus nii kollektiivsel kui ka isiklikul tasandil. Pääste kui eshatoloogiline töötus, et ühel päeval on Jumal kõik kõiges, püsib pidevas pingevahekorras elu karmi tegelikkusega ja igatsusega tervenemise järele. Tervenemine on seotud tervise ja haiguse küsimustega, aga ka meditsiinilise, psühhiaatrilise, emotsionaalse ja spirituaalse hoolitsuse ja ravi teemadega. Kõigi konfessioonide kristlaste jaoks on tervenemine üks põhilisi teoloogilisi teemasid, sest sellel on spirituaalses elus tähtis koht. Haiguste olemasolu koos tõsiasjaga, et kõik haiged kristlased ei saa terveks, tekitab küsimusi tervenemise ja Jeesuses Kristuses antud lunastuse vahekorra kohta.

Pühakirja järgi on Jumal igasuguse tervenemise allikas. Vanas Testamendis on tervenemine ja lunastus tihedalt seotud ja tähendavad paljudel juhtudel ühte ja sama: „Tee mind terveks, Issand, siis ma saan terveks; aita mind, siis ma saan abi“ (Jr 17:14). Ent Uus Testament ei samasta haigustest ravimist päästetud saamisega. Samuti tehakse Uues Testamendis vahet ravimisel ja tervenemisel. Mõned võivad küll haigusest paraneda, aga mitte terveks saada (Lk 17:15–19), samas kui teiste ihuhädad püsivad, aga nad on tervenened (2Kr 12:7–9). Ravimine tähendab kaotatud tervise taastamist ja on seega seotud loomisjärgse algseisundiga. Tervenemine aga on seotud ülirohke elu kui eshatoloogilise tegelikkusega, mis saabub Jeesuses Kristuses: tema on haavatud tervendaja, kes saab osa inimlike kannatuste, surma ja elu kõikidest aspektidest ning võidab ära rikutuse, kannatused ja surma oma ülestõusmise läbi. Selles mõttes osutavad tervenemise ja lunastuse mõisted samale eshatoloogilisele tegelikkusele.

Misjon ja religioonidevaheline dialoog

Kirikud peavad erineval määral kõnelusi teisi uske ja teistsuguseid veendumusi esindavate inimestega. Sellise dialoogi tähtsuse üle kiriku misjoni jaoks on teoloogias palju väideldud. On küsitud, kas varasemad misjonipüüdlused tuleks üldse asendada dialoogiga või peaks dialoog olema misjonit ettevalmistav etapp või hoopis üks osa kiriku kõikehõlmavast misjonist.

Selline religioonidevaheline dialoog, kus otsitakse ühiskondlikku rahu ja koostööd, vastastikust mõistmist ja tõe, on kiriku misjoni lahutamatu osa. Kuna kirik on kutsutud ja läkitatud tooma ühiskonda uuenemist, tervenemist ja lepitust, kuulub erinevate inimrühmadega koos rahu ja õigluse nimel töötamine tema ülesande juurde. *Näiteks religioonidevaheline dialoog on tõhus vahend, mis aitab leevendada usulisi pingeid ning leida paljuusulises kogukonnas võimalusi vaesuse, diskrimineerimise, vägivalda ja üldise arengu probleemide lahendamiseks.*

Ent kristlus sarnaselt islami ja teiste usunditega ka misjoneeriv religioon. Oma usu teistele tutvustamine on kiriku identiteedi osa. Jeesus õnnistas oma jüngreid ja käskis neil teha jüngriteks kõik rahvad (Mt 28:18–20). Kristus pakub lunastust ja tervenemist kogu inimkonnale ainult usu läbi – inimlikke teeneid nõudmata. See Kristuse ainulaadsus on kiriku misjoni aluseks. LML-i 10. täiskogu sõnumis öeldi: „Jumala missioon ulatub üle kiriku piiride.“ Samas osundati KMN-i 1996. aasta San Antonio misjoni- ja evangelisatsioonikonverentsi materjale ja lisati: „Me ei tea näidata mingit muud päästeteed peale Jeesuse Kristuse; samal ajal ei või me seada piiranguid Jumala päästvale väele. Misjoneerivate religioonide olemuse positiivne mõtestamine ja nende levitamisevajadusega leppimine võib olla üks religioonidevaheliste dialoogide suuri teemasid. Samas ei peaks religioonidevahelise dialoogi eesmärk olema dialoogipartnereid pöörata või enda poole võita.“

Lisaks on teoloogid keskendunud religioonidevahelise dialoogi mudelina Kolmainsusele. Peale selle, et kolmainsuslik mudel jätab ruumi ka teise ja teistsuguse olemasoluks, loob see aluse ja eeskuju sellele, kuidas võiks „ühine tõeotsing“ uskude dialoogis praktiliselt toimuda. Kirikule võib kolmainsuslik lähenemisviis anda võimaluse rõhutada Kristuse ainukordsust ja samal ajal tunnustada, et Püha Vaimu mõju avaldub ka väljaspool kirikut ning Jumal on tegev ka looduses ja teistes religioonides.

Jumala kolmainsusliku elu sisemistele suhetele ja vastastikusele sõltuvusele keskendumine annab aluse, millest lähtudes saab dialoog toimuda kogukonnas ühiselt jagatud elu kaudu ning eri usku inimesed saavad jagada üksteisega oma hinge spirituaalset teekonda. Lisaks toob kolmainsuslik mudel nähtavale religioonidevahelises dialoogis sisalduva uuendava aspekti. Nii nagu Poeg suundus Isa usaldades ja Vaimu saatel tundmatusse, nii alustab ka kirik kõnelusi teist usku inimestega, jäädes samal ajal kindlaks eshatoloogilisele visioonile, et lõpuks on Jumal kõik kõiges. Jumala tuleviku usaldamine annab kirikule võime osaleda inkarnatsioonilises ja uuendavas ühiselus eri usku inimestega, nähes neis kõigis lähedasi kaaskäijaid Emmause teel. See ei pisenda kristlaste tunnustust, et nad on leidnud Jeesuses Kristuses elu täiuse. Ent üksnes siis, kui nad on valmis avatud meele ja südamega kuulama, mida teised usklikud inimesed kõige olulisemaks peavad, saavad nad loota, et ka nende tunnustus tervikuna ära kuulatakse.

2.4. Teoloogia, kontekst ja praktika

Misjon kui teeliste osadus vajab teoloogiat, mis on sündinud kiriku tegelikes oludes ja kajastab ka ise seda konteksti. Selline kontekstitundlik misjoniteoloogia peab sisaldama ka järelemõtlemist kiriku praktika üle. Hermeneutilist spiraali kasutades tugineb misjoniteoloogia alati juba misjoni praktikale ja ammutab sellest. Käesoleva dokumendi kolmanda osa eesmärk on vaadelda misjoni praktikat näitlikustavana seda, kuidas misjonikirik täidab oma kutsumust osaleda Jumala missioonis. Misjon lähtub asjaolust, et kirik on olemuslikult tunnistav ja misjoneeriv. Seega ei ole kolmanda osa eesmärk anda kõigiks misjoniolukordadeks sobivaid praktilisi retsepte ega ka loetleda kõiki misjoniülesandeid, mida kirik peab täitma. Pigem pakutakse selles välja misjonitegevuste üldised suunad ja ajendid, mis pakuvad loodetavasti kirikutele ja nendega seotud asutustele innustust loovateks aruteludeks ning uuenduslike programmide ja projektide algatamiseks.

3. osa

Misjoni praktika

„Ja kui nad lähenesid külale, kuhu nad olid minemas, tegi ta, nagu läheks ta edasi. Aga nemad käisid talle peale, öeldes: „Jää meie juurde, sest õhtu jõuab ja päev on juba veeremas!“ Ja tema läks sisse, et nende juurde jääda. Ja see sündis, kui ta nendega lauas istus, et võttes leiva ta õnnistas ja murdis ning andis neile. Siis avanesid neil silmad ja nad tundsid ta ära. Ja tema kadus nende silmist. Ja nad ütlesid teineteisele: „Eks meie süda põlenud meie sees, kui ta teel meiega rääkis ja meile kirju selgitas?“ Ja nad tõusid ning pöördusid selsamal tunnil tagasi Jeruusalemma ning leidsid koos olevat need üksteist ja nende kaaslased, kes ütlesid: „Issand on tõesti üles äratatud ja on end näidanud Siimonale.“ Ja nemad ise kirjeldasid, mis tee peal oli juhtunud ja kuidas nad olid tema leivamurdmisest ära tundnud.“ Lk 24:28–35

3.1. Misjon kui kogu kiriku ülesanne

Kiriku jaoks tähendab misjon oma kutsumuse ustavat täitmist – Jeesuses Kristuses saabuvale jumalavalitsusele osutamist ja selles osalemist. Kiriku misjoni eesmärk selle kõigis eri vormides on maailma uuendada, lepitada ja võimestada. Misjon on Jumala and kõigile ristitud inimestele ja kirikule tervikuna: kogudustele, kohalikule kirikule ja kirikute ülemaailmsele osadusele. Misjonis osaleb kogu kirik (st iga liige), sest misjon ei ole üksnes vähete elukutseliste töötajate või mõnede rikkamate koguduste ja kirikute eesõigus. Arusaam asemike vahendusel toimuvast misjonist on Jumala missiooni raames tundmatu, st kirik saab oma misjoniülesande täitmist delegeerida sama vähe kui jumalateenistust ja sakramentide jagamist. Samuti on misjon kogu

kiriku, mitte ainult üksikisikute kutsumus, ja seega kogu Jumala perekonna – läkitatute osaduse – vastutus.

Läkitatute (ja ka pühade) osadusest lähtuv misjonitegevus suunab kiriku ustava *martyria* teele, mida käies seisab ta igal pool ja igal ajal üheskoos ühises tunnistuses. Kui kirik tegeleb misjoniga kui osadus, mitte üksnes kui eraldiseisvate koguduste ja kirikute kogum, kasvatab see misjoni solidaarsust ja partnerlust ning vähendab konkureerimist ja raiskavat dubleerimist. Nii näiteks saavad kirikute osadusena Jumala missioonis osalevad luterlikud kirikud kasutada ühiseid misjoniressursse. Misjonitööd rikastavad otseselt ka kogu maailmas ja kristlaste eri põlvkondades saadud rohked kogemused.

Kuna inimeste tegelikust elukogemusest välja kasvavale usule kutsuv misjon peab olema kontekstitundlik, vastutab oma vahetus asukohas ja piirkonnas misjoni teostamise eest eelkõige iga kirik ise. Ent kiriku apostellikuse ja katoolsuse tõttu ei tähenda ruumiline lähedus veel seda, et misjoni teostamine on kellegi ainuõigus. Misjon jääb osaks Jumala missioonist, mistõttu maailma eri paigus elavad kristlased või pered võivad saada sõsarkirikute kaudu Jumalalt kutse jagada misjonivastutust mõnes teises geograafilises asukohas või ühiskondlik-kultuurilises olukorras tegutseva kirikuga. Sellest aspektist on väga oluline rahvusvahelisele misjonipartnerlusele spetsialiseerunud ametikandjate roll ja väljaõpe. Samas ei tohiks teistes kultuuriruumides tegutsevate tunnistajate nimetamine misjonärideks, kaasteenijateks või nõustajateks tekitada olukorda, kus osadus jaguneb n-ö läkitatuteks ja vastuvõtjateks.

Kuna misjoni kontekstid muutuvad tänapäeval üha keerulisemaks, on sellealane partnerlus olulisem kui kunagi varem. Katsetatakse uusi partnerluse mudeleid, mis toetavad võrdset osalemist ja vastutuse jagamist. Põhja- ja lõunapoolkera riikide kirikutes räägitakse nüüd misjonist kui *teeliste osadusest*. Inglise keeles kasutatakse selle kohta sõna *accompaniment*, mis tuleneb ladina sõnast *companiono* (kaaslane, kellega jagatakse leiba). Üheskoos misjoniga tegelevate kirikute jaoks tähendab see, et nad jagavad üksteisega kõiki oma ressursse. Nii nagu Emmause loos, jagavad teekaaslased üksteisega kõiki oma muresid, kannatusi, lootusi ja rõõme. Teelkäijatega liituv ülestõusnud Kristus võimestab ja uuendab teesaduse kaudu nii kirikut kui ka maailma. Ajaloolistel ja struktuursetel põhjustel teostavad mõnes kirikus misjonit endiselt sõltumatud, ehkki kirikuga seotud organisatsioonid. Kui me lähtume eklesioloogilisest arusaamast, et misjon kuulub kiriku olemusse, siis vajaks see tava täiendavat ja sügavamat teoloogilist läbimõtlemit. Mõned misjoniasutused on juba kutsunud kirikut üles kiriku misjoneeriva olemuse üle põhjalikumalt järele mõtlema, et vältida rollide hägustumist ja Jumala missioonis osalemisest tulenevate kiriku ülesannete delegeerimist kellelegi teisele. Samuti tuleks arutleda selle üle, kuidas lõimida misjonitegevusi kohaliku ja rahvusvahelise tasandi kiriklikesse struktuuridesse ning kuidas koondada sõna ja teoga tunnistamine ühtsesse süsteemi.

3.2. Misjonikiriku tegevus

Misjonikiriku jaoks ei tähenda misjon üksnes mingeid konkreetseid (misjoneerivaid) tegevusi, vaid tegutsevat kirikut kui sellist. *Jumala Sõnast võimestatud ja Vaimust juhitud kirik teab, et misjon tuleneb tema kui tunnistava osaduse olemusest*. Kiriklik amet oma paljudes vormides

mängib olulist rolli, et varustada kirikut misjoniks vajalike vahenditega, tegutsemaks jumalateenistusliku, kuulutava, teeniva, tervendava ja oikumeenilise osadusena.

3.2.1. Tunnistav osadus

Kirik kui tunnistav osadus osutab Kristuses maailma saabuvale jumalavalitsusele, kasutades kõiki talle Püha Vaimu poolt lahkelt jagatud vaimuande (*charismata*). 1Kr 12 järgi on kirik varustatud vaimuandidega osaduse tugevdamiseks (*koinonia*), evangeeliumi kuulutamiseks (*kerygma*) ning teenimiseks ja tervendamiseks (*diakonia*). Tunnistava osadusena ei saaks kirik ilma nende andideta ustavalt Jumala missioonis osaleda, vastasel korral saaks misjonist üksnes inimlik ettevõtmine. Misjonikirik on uuendavaks, lepitavaks ja võimestavaks misjoniks vajalike andidega varustatud (*karismaatiline*) kirik.

Jumalateenistuslik osadus

Jumalateenistusliku osadusena osutab kirik Kristuses saabunud Jumala armulise valitsuse tegelikkusele ja kohalolule, mis ühendab ja hoiab sõna ja sakramentide kaudu koos andestust leidnud patuste ustavat osadust. Palvetav, tunnistav ja pühitsev osadus kui selline on Jumala saabuva valitsuse märk.

Jumalateenistuslik osadus osutab ühtlasi tulevikule koos Jumalaga, olevikule lähenevale eshatoloogilisele tegelikkusele. Seega palub ja ootab kirik oma jumalateenistustel Jumala uue tegelikkuse saabumist. Kiriku olemuse ja ootuste tõttu saab kirik jumalateenistustest jõudu, et teostada maailmas uuendavat ja lepitavat misjonit. Seetõttu on väga oluline võtta jumalateenistuste ettevalmistamisel arvesse ka kiriku misjoniülesannet ja pidada meeles avatud külalislahkuse vaimulikku tähtsust.

Ülesehitav osadus

Ülesehitav osadus tähendab kiriku jaoks elu õppiva osadusena ja osaduses õppimist. Jumalarahva ettevalmistamine ja kujundamine misjoniülesande täitmiseks on kiriku misjoni oluline aspekt. Kiriku kui terviku ettevalmistamine misjoniks (Ef 4:11–12) hõlmab kristlikku usuõpetust ja teoloogiaõpet. Kristlik usuõpetus saadab inimest tema usuteel kogu elu jooksul. Mõned kirikud mõistavad kristlikku usuõpetust missioloogiliselt, lähtudes põhimõtetest, et laia haarde saavutamine eeldab süvenemist ja inimesteni jõudmiseks on vaja neid õpetada. Teoloogiaõpe on hädavajalik, et tagada kiriku lepitus- ja võimestusmisjonit tugevdavate holistlike ja prohvetlike teenimisviiside järjepidevus. Teoloogilistes õppeasutustes ja piiblikoolides viimasel ajal kasvanud misjoniteadlikkus on toonud kaasa muutusi ka õppekavades – misjoniteadust ei õpetata enam valikainena, vaid see on kõikides õppesuundades kohustuslik. See muutus ei vähenda kuidagi ülikoolide ja seminaride juures tegutsevate misjoniosakondade või -instituutide rolli. Vastupidi: nende tähtsus kiriku ülesehitava teenimise jaoks tuleb nii veel tugevamalt esile.

Jumalateenistusliku ja ülesehitava osaduse kõikide tegevuste keskmes on palve. Palve on vahend, mille kaudu kirik väljendab oma usaldust „kutsuva, läkitava ja saatva“ Jumala suhtes. Üha sügavam teadlikkus misjonivaimususest aitab seda usaldust pidevalt uuendada ja tugevdada. Ent palve on ühtlasi vahend, mille kaudu Jumal toob maailma uuenemist, lepitust, võimestamist ja tervendamist (Mt 21:22; Jh 14:12–14, 15:16). Pühast Vaimust täidetud ja juhitud misjonikirik on palvetav kirik.

Kuulutav osadus

Misjonikirik on kuulutav osadus. Tal on edastada jõuline ja jõudu andev sõnum. Selle sõnumi keskmeks on Jumala lepitus ja pääste Jeesuses Kristuses ning seega osutab see sõnum ühtlasi Jumala armule, mille kaudu uuendatakse nii inimest tervikuna kui ka kõiki inimesi igal pool ja igal ajal. Misjonikirik on apostlik mitte üksnes seetõttu, et ta kuulutab talle usaldatud sõnumit, vaid ka selle pärast, et säilitab selle sõnumi puhtuse ja terviklikkuse. Saabuvat jumalavalitsust kuulutav sõnum on ühtlasi prohvetlik, kuna selles mõistetakse hukka nii rõhuvad, hierarhilised ja patriarhaalsed struktuurid ja hävitavalt vägivaldsed süsteemid kui ka patused suhted inimeste vahel. Sõnumi prohvetlik kuulutamine sunnib kuulutavat osadust oma konteksti pidevalt uuesti analüüsima ja määratlema.

Kuulutav osadus mõistab, et Kristuses saabuva Jumala armulise valitsuse sõnumit saab esitada erineval moel: sõnalise kuulutusena, elades vastavuses kutsele olla hea ligimene, diakoonia kaudu ning õigluse ja rahu eest välja astudes. Minevikus lähtusid paljud kirikud üsna piiratud misjonikäsitusest, mille järgi misjon võrdsustati sisuliselt evangeliseerimisega, uskmatus ja usu kohtumisega. Kuigi kuulutus ja evangeliseerimine on tõesti misjoni tuumaks, on misjoni siiski midagi enam. Alates 1970. aastatest on kirikutes, eriti lõunapoolkeral, kujunenud holistlikum ja hõlmavam misjonikäsitus. Kuulutav osadus annab rõõmusõnumist tunnistust nii sõna kui ka teoga: ta muudab evangeeliumis töötatud elu inimeste jaoks nende oma kontekstis konkreetselt kogetavaks ja pakub laiemale kogukonnale võimalusi saada osa Jumala armulisest kutsest „pulmapeole“ (Mt 22:1–12).

Kuulutav osadus oskab kasutada erinevaid mooduseid, kuidas kutsuda inimesi saabuvast jumalavalitsusest osa saama. Nii on kirikud korraldanud „evangeliseerimiskampaaniaid“ staadionitel, telkides, tänavanurkadel või külast külasse ja ükselt uksele käies. Järjest enam kasutatakse tänapäevaseid tehnoloogiavahendeid: raadio, heli- ja videokassetid, televisioon. Paljud kirikud otsivad võimalusi, kuidas kasutada Jumala sõnumi levitamiseks tõhusalt internetti või telefoni. Kuigi sellised sidevahendid toimivad hästi selles mõttes, et nendega on võimalik jõuda suure sekulaarse kuulajaskonnani, on nad siiski pigem umbisikulised. Internetis luuakse küll „virtuaalseid“ kogudusi, kuid inimesed janunevad endiselt reaalse usuosaduse järele. Seetõttu peab kirik traditsiooniliste suhtlusvormide ja -vahendite kasutusvõimalused enda jaoks uuesti läbi mõtlema.

Üks tänaseni toimiv meetod on rõõmusõnumi vahendamise isiklikus suhtluses, silmast silma, ühe põlvkonna või kultuuri esindajatelt teistele. See meetod on avatud, paindlik ja kõigile kuulutajatele kättesaadav. Seda saab kasutada igal pool – kodus, tööl, õppimiskohas, reisil olles. Ent enda ümber vaadates näeb kirik kui kuulutav osadus, et mõnedes rikkamates ja

sekulariseerunud riikides elavad kristlased kipuvad olema kõhklevad või tõrksad, kui neil tuleb teistega avameelselt oma usust rääkida. Kirik peab võtma ette oma konteksti, teoloogia ja teenimisameti põhjaliku uurimise, et selgitada välja põhjused, miks kristlased ei suuda oma kuulutamiskutsumust täielikult välja kanda.

Mõnel pool maailmas, kus holistlikku misjonit teostatakse inimeste isiklike vestluste kaudu, eelkõige nn kodukirikute liikumises ja karismaatilistes uuendusliikumistes, on kirikute liikmeskond tugevalt kasvanud. Näiteks Aafrikas kasvab luterlik kirik keskmiselt 300 000 liikme võrra aastas. Selle tagajärjel on tekkinud kirikus suur vajadus asjatundliku hingehoiu, usuhariduse ja struktuurse võimekuse järele. Ent samas on kuulutatav osadus leidnud nende liikumiste näol tõhusa mooduse, kuidas olla seitsmel päeval nädalas kirikuna kogukonnas kohal.

Teeniv osadus

Misjonikirik on teeniv osadus, mis juhindub Issanda eeskujust ja tema sõnadest, mille kohaselt ta „ei ole tulnud, et lasta ennast teenida, vaid et ise teenida ja anda oma elu lunaks paljude eest“ (Mt 20:28). Diakoonia kaudu väljendab kirik kui teeniv osadus Kristuses saabuvat jumalavalitsust konkreetselt inimeste igapäevaelus. Ühelt poolt on kirikud tegelenud diakooniatööga, pidades koole, haiglaid, laste- ja vanadekodusid. Vaatamata kasule, mida sellised teenimisvormid on ühiskonnale toonud, on neid mõnikord kritiseeritud kui „evangeliseerimist“, mille ainus eesmärk olevat „hingede võitmiseks“ inimesi meelitada. Kirik tunnistab oma teenimisviiside kaudu Kristuses saabuva jumalavalitsuse tegelikkusest, olenemata sellest, kas teenimine on suunatud laiemale kogukonnale või kiriku enda ülesehitamiseks. Samas tuleb kirikus olla teadlik, et taoline teenimine võib muutuda paternalistlikuks ja proselütistlikuks, mistõttu vajab see pidevat refleksiooni ja läbikatsumist.

Teiselt poolt on aga teeniv osadus ka tuntud tänu sellisele diakooniale, mis toimub sotsiaalteenuste kaudu ning on suunatud üksikinimeste või kogukondade kannatuste leevendamisele, et uuendada ühiskondlikke struktuure või kutsuda esile muutusi kogukondade elus. Põhieesmärk on jagada kõikide inimestega käegakatsutaval moel seda elu täiust, mida evangeeliumis on töötatud, ilma et seda peaks tingimata mingil moel sõnades väljendama. Sellised teenimisviisid ei tähenda lihtsalt heategevust. Selle abil püütakse kogukonda ja ühiskonda uuendada, seista õigluse eest ning luua senisest erinevaid kestlikke kogukondi, mistõttu peab tegevus olema orienteeritud tulemustele ja olema teadlik oma mõjust. Tavaliselt toimub selline tingimusteta ja mittediskrimineeriv diakooniline teenimine kiriku arenguprojektide kaudu: hädaabi, humanitaarabi, katastroofijärgne taastamistöö, kogukonna arendamine, erinevad hooldustegevused.

Kriitikute arvates ei ole arengu mõiste kiriku misjoniga ühitatav, kuna see lähtub teatud läänelikust poliitmajandusteooriast, mille aluseks on üks kindel arusaam sotsiaalsetest suhetest ja modernistlik maailmakäsitlus. Ent arusaam arengu tähendusest ja eesmärkidest on oluliselt muutunud. Uue arengukäsituse järgi on selle eesmärk indiviidi iseseisvumine ning ühiskonna uuenemine ja vabanemine. See hõlmab ka inimeste sotsiaalset, kultuurilist ja spirituaalset heaolu ning ei piirdu enam üksnes majanduslikule või ainelisele rikkusele keskendumisega. Selliselt uuenemise ja võimestamise protsessi osana mõistetud arengutöö on kiriku misjoni lahutamatu

osa. Paljudes maailma paikades tunnustatakse kirikut kui teenivat osadust rohujuuretasandil selle eest, et ta suudab esile kutsuda sügavale ulatuvat ühiskondliku võimekuse kasvu ja uuenemist.

Tervendav osadus

Misjonikirik on tervendav osadus. Kirik on algusest peale mõistnud end osadusena, kes on kutsutud ja läkitatud kogukonda teenima tervendavalt (Mt 10:1,8; Mk 16:15–18), järgides oma Issanda eeskujuga (Ap 4:30). Samuti mõistab kirik ennast kui ise tervenemise protsessis olevat osadust. Tervenemine toimub isiklikul ja ühiskondlikul tasandil. Misjonikirik on varustatud erinevate vaimuandidega inimeste tervendamiseks. Inimeste eest hoolitsetakse ning nende kehalisi, vaimseid ja isegi suhteprobleeme ravitakse kiriklikes meditsiinasutustes. Haiglad, kliinikud ja kiirabi on vahendid, mille kaudu on kirik kogetavalt teostanud oma armastuse ja võimestamise misjonit. Üks tänapäeval kiriku ees seisvaid keerulisi probleemküsimusi on seotud HIV ja AIDSi teemaga. Koos erinevate kirikutega pandeemia vastu võideldes osalevad luterlikud kirikud põhja- ja lõunapoolkera riikides aktiivselt LML-i HIV- ja AIDSi-vastases kampaanias (vt [„Compassion, conversion, care: responding as churches to the HIV/AIDS pandemic. An action plan of the Lutheran World Federation“](#), 2002 [„Kaastunne, pöördumine, hool: kirikud vastavad HIV- ja AIDSi-pandeemiale. Luterliku Maailmaliidu tegevuskava“]).

Samuti jätkab kirik apostlikku tervendamispraktikat palve ja käte pealepanemisega. Selles teenimises palutakse ravi ja tervenemise, heolu ja terviklikkuse eest, aga põhirõhk on just terviklikkusel. See tähendab, et tähelepanu pälvib, hoolitsust saab ja uuenemisele on kutsutud isik tervikuna, koos kõikide oma suhetega.

Lisaks tegeleb kirik ka ühiskondlike probleemide ja haigustega. Ülesehitava, kuulutava ja teeniva osadusena töötab kirik selle nimel, et parandada neid sügavaid haavu ja püsivaid kannatusi, mida maailmas põhjustavad võimu- ja toorainejanu, eelarvamused ja vägivald. Veel 21. sajandi alguses kannavad paljud riigid kolonialismi, ideoloogiliste konfliktide, rassismi ja genotsiidi põhjustatud arme, häbi ja põlgust. Inimesed on toime pannud ja kannatanud metsikusi, põhjustanud ja talunud alandust, röövinud ja kaotanud ainelisi ja inimressurse. Tervendavasse osadusse kuuluvad inimesed, kaasa arvatud endised ohvrid ja tagakiusajad, soovivad sellistest valusatest mälestustest vabaneda. *Mälestuste lepitamine, omaks võetud ajaloolise süü- ja häbitunde kõrvaldamine ning riikide, rahvaste ja kirikute jaoks ühise tee leidmine peaks olema kiriku misjoni jaoks eeloleva aastakümne suur ülesanne.*

3.2.2. Oikumeeniline osadus

Misjonikirik on oikumeeniline osadus. Jumala missioonis osalev kirik hoolitseb maailma eest, sest see on tema *oikos* – majapidamine või kodu. Kiriku misjonit iseloomustab ka asjaolu, et see ei pärine küll sellest maailmast, aga see toimub maailmas ja koos maailmaga (Jh 17:15–18). Kiriku misjonitegevus puudutab *oikos*'e kolme aspekti: oikumeenilist, majanduslikku ja ökoloogilist. Oikumeenilise kodu avaram mõistmine tähendab ühtlasi dialoogilist tegevust: viljakat dialoogi kõikide inimestega, kes peavad Maad oma koduks.

Oikumeeniline tegevus

Iga tänapäeva üleilmastumise tingimustes holistlikku misjonit teostav kirik mõistab kiiresti, et misjon hõlmab „kogu asustatud maailma“, mitte üksnes selle teatud piirkondi, ning seda on kõige parem korraldada oikumeeniliselt, koos Jumala perekonna kõikide liikmetega konfessioonide eraldusjooni ületades. Kirikute suutmatuse saavutada oma mitmekesisuses ühtsust või osaleda ühises misjonitegevuses on misjonikiriku usaldusväärset vähendanud. Samuti mõjuvad kiriku elule ja tunnistusele halvasti rohkearvulised konfliktid ja lahkarvamused kirikute ja kiriklike organisatsioonide vahel. Tõeliselt olevate leeride lepitamiseks kulutatakse energiat, aega ja ressursse, mida võiks selle asemel kasutada hoopis maailma heaolu suurendamiseks.

Misjonikirik kui oikumeeniline osadus peab kõige tähtsamaks eesmärgiks edendada oma kodus (*oikos*) rahu, õiglust, tervist ja elu täiust. Lepituse vaimust inspireerituna püüab ta prohvetlikult vastu seista maailma eri paigus kasvavale poliitilisele ja ühiskondlikule ebastabiilsusele ja vägivallale. Nii riiklikul kui ka rahvusvahelisel tasandil on kirikud julgelt olnud tulitsevate ja sõdivate poolte vahendajaks. Paljudel juhtudel on nad suutnud läbirääkimistelaua ümber kutsuda ka kõige sõjakamad osapooled, et saavutada klikkide vahel rahumeelne kokkulepe. Seega on maailma tervenemiseks tungivalt vaja, et kirikud süvendaksid isekeskis mõistmist, solidaarsust, kannatlikkust ja armastust. Kuna üks misjoni eesmärke on ka kiriku ühtsus, peab misjoniteema olema kristlike konfessioonide oikumeeniliste kõneluste keskmes.

Dialoogide pidamine

Kirik kui oikumeeniline osadus pöörab suurt tähelepanu teisi religioone ja veendumusi esindavatele inimestele, kes peavad seda maailma samuti oma koduks. Kiriku kestva töö uuenemise, lepituse ja võimestamise nimel väljendub ka erinevates religioonidevahelistes dialoogialgatustes, et kõneleda paljuusulises keskkonnas elavate inimestega.

Näiteks Malaisias peavad kristlased ja muslimid nn eludialoogi. Inimesed aktsepteerivad kogukonna igapäevaelus teineteist vastastikku kui usklikke, kes saavad üheskoos rahumeelselt elada ja suhelda. Aastatel 2002 ja 2004 korraldas LML Aafrikas rahu toetuseks tippkohtumised, kuhu kutsuti kõik usujuhid. Tippkohtumistel koostatud tegevuskava eesmärk on teha kogu mandril rahu nimel koostööd.

Indias on hakatud otsima võimalusi tuua erinevate usutraditsioonide esindajaid kokku *diapraktika* eesmärgil, et tegutseda solidaarselt õigluse edendamise, elukvaliteedi parandamise ja inimeste kannatuste leevendamise heaks.

Muudes paikades, näiteks Nigeerias ja põhjapoolkera riikide paljukultuurilistes linnades, on kristlased ja muslimid alustanud dialoogi vastastikuse mõistmise suurendamiseks. Teise poole usuveendumustest arusaamine aitab kasvatada vastastikust lugupidamist ja usaldust, mis omakorda soodustab ühiskonnas koostööd rahu ja arengu nimel. Samavõrd oluline on India religioonidevahelises dialoogis rakendatav „spirituaalne lähenemisviis“, mis paneb rõhku palvele ja meditatsioonile. Sedalaadi tegevused aitavad näitlikustada, kuidas austada iga inimese jumalanäolisust. Dialoog toimub igapäevaelu tasandil.

Veel üks tegevussuund on akadeemiline religioonidevaheline dialoog. Enamasti tegelevad sellega teadlased ja usujuhid. Sellel tasandil peavad dialoogipartnerid olema objektiivselt ja siiralt avatud teise poole esitatavate tõetaotluste suhtes ning kindlasti esineb ka poole vahetamise võimalus, kui esitatud väited peaksid kellegi usu aluseid raputama. Kiriku jaoks on see ühine tõetsing usalduslik teekond tundmatusse, mis järgib kolmainsuslikku dialoogimudelit (vt LML-i publikatsiooni „[Dialogue and Beyond](#)“, märts 2003).

Lisaks on kirik alati kutsunud pidama dialoogi erinevate vabaühenduste ja kodanikuühiskonna organisatsioonidega, et arutada inimeste heaolu ja ühiskondlike suhetega seotud olulisi teemasid. *Uuenemine, lepitus ja võimestamine võivad ühiskonnas aset leida ja leiavad aset seeläbi, et kirik kohtub ja peab dialoogi sotsiaalsetele, majanduslikele ja ökoloogilistele teemadele keskendunud rühmadega.*

Majanduslik tegevus

Kristlased järgivad oma ristimiskutsumust erinevates igapäevaelu valdkondades, sealhulgas ka majanduselus. Siin püüavad inimesed teenida elatist oma perele ja pidada ülal laiemat kogukonda. Probleem seisneb selles, et ebaõiglased struktuurid, mis on eriti tugevalt esile kerkinud majandusliku üleilmastumise tagajärjel, muudavad selle paljude jaoks järjest raskemaks. Seetõttu on oluline, et kirik kui oikumeeniline osadus tõstaks prohvetlikult häält rõhuvate ja ebaõiglase struktuuride ja süsteemide vastu ning julgustaks samal ajal oma liikmeid, kellel on sellistele struktuuridele juurdepääs, poliitikat ja praktikad seestpoolt muutma.

Kirikud on teinud kohalikul, piirkondlikul ja rahvusvahelisel tasandil ühiselt plaane, kuidas tegutseda õigluse ja rahu tagamise ning vaesuse ja surmavate haiguste kõrvaldamise nimel. Oikumeeniline osadus teostab misjonit maailmas, mis on võimeline ennast mitmekordselt maata tegema ning ei näi olevat suuteline või valmis vaesust ja nälga kõikide inimeste elust lõplikult kaotama. Seetõttu palub kirik Jumalalt jõudu ja juhatust. Samuti otsib ta võimalusi, kuidas võimestada ebaõigluse ohvreid ning püüab ennetavalt leevendada uusliberaalse majandusliku üleilmastumise kahjulikku mõju.

Sellise ühistegevuse üheks näiteks on üleskutse „solidaarsuse globaliseerimisele“. Eesmärk on välja töötada ja edendada ühiseid strateegiaid vaeste riikide võlgade kustutamiseks, nõrkade majanduste kaitsmiseks võimsate rahvusvaheliste korporatsioonide eest ning alternatiivsete kaubanduslepete toetamiseks. Nende ja muude taoliste strateegiade aluseks on globaalse solidaarsusega kaasas käiva „vastupanuvaimsuse“ kasvatamine. Kirikud saavad tugineda oma vaimulikule pärandile, et vastu astuda valitsevale poliitikale ja praktikale, et koguduseelu kaudu valmistada oma liikmeid ette levinud eelarvamuste vaidlustamiseks ning teha oikumeeniliste, religioonidevaheliste ja kodanikuühiskonna partnerluste raames tööd majandusliku üleilmastumise kujundatud poliitika muutmiseks. Emmause tee lugu on nende probleemidega tegelevate kirikute jaoks kõnekas eeskuju (vt LML-i dokumenti „A Call to Participate in Transforming Economic Globalization“ (2002) [„Kutse osaleda uuendavas majanduslikus globaliseerumises, vt [siit lk 113–124](#) – toim.] ja raamat „[Communion, Responsibility, Accountability](#)“ (2004) [„Osadus, vastutus, aruandmine]).

Ökoloogiline tegevus

Oikumeeniline osadus on sügavalt veendunud Jumala loodu headuses. Eelkõige on see *Jumala* loodu, mis kõikide inimeste koduna (*oikos*) tänumeeles vastu võetakse. Kiriku ökoloogilise misjonitegevuse esimene samm on pattude tunnistamine ja kahetsemine. Sajandite vältel on kiriku teispoolsele suunatud mõtlemine ja loodu üle valitsemist rõhutav inimesekäsitlus sillutanud teed looduse ekspluateerimisele ja hävitamisele. Meie *oikos*, Maa, vaevleb agoonias.

Tervendava osadusena peab kirik igal pool vaatlema kogu loodut evangeeliumi valguses ja otsima võimalusi planeedi tervise taastamiseks. Maailm ei ole pelgalt inimesi ümbritsev keskkond ega lihtsalt inimeste lunastuse näitelava. Pigem osaleb see iseseisvalt ja aktiivselt Jumala missiooni teostamises. Apostel Pauluse nägemuse järgi „loodu ise vabastatakse kord kaduvuse orjusest Jumala laste kirkuse vabadusse“ (Rm 8:20–21). Kirik kui ülemaailmseid võrgustikke omav oikumeeniline osadus peaks suurendama ja rohkem tähtsustama oma osalust planeedi taastamise protsessis ning püüdma takistada täiendavat ökoloogilist hävingut, mida põhjustavad näiteks fossiilkütuste kasutamine, mürgine reostus ja liikide hävitamine. Kirikul on tungivalt vaja võtta koos planeedi tervise pärast muretsevate kodanikuühiskonna ja vabatahtlike rühmadega prohvetlikult sõna, et paljastada ja hukka mõista meie kodu (*oikos*) vastu suunatud hävitustegusid. Kõik partnerid peaksid innustama ja rahaliselt toetama kohalikke ökoloogilisi taastamisprojekte. Ökoloogiline tegevus on tungiv misjonikutse meie kõikide jaoks.

3.3. Misjoni uued proovikivid ja võimalused

Misjoni kontekste käsitlevas osas on ilmekalt kirjeldatud neid probleeme ja võimalusi, mis kaasnevad misjoni muutunud kontekstidega. Kuna üleilmastumise tempo muutub tänu kõrgtehnoloogiale aina kiiremaks, on turupõhine mõtlemine ja sellega seotud tarbimiskultus nakatanud juba kõiki eluvaldkondi. On traagiline, et just üleilmastumist vedavad nähtused (nt jõukus, infotehnoloogia ja oskused) põhjustavad ühtlasi maailma lõhenemist, kuna enamikul inimestel puudub neile juurdepääs. Samuti on paradoksaalne, et kõrgtehnoloogilises, info- ja teadmusküllases maailmas on vägivald saavutanud enneolematu jõu ja ulatuse. Kontekstid on radikaalselt muutunud ning kuna misjon peaks olema alati kontekstitundlik, siis peab kirik oma misjonipraktikad üle vaatama, nendes inventuuri tegema ja need ümber kujundama, et need oleksid ka praegustes kontekstides aktuaalsed ja toimivad.

3.3.1. Misjon „ilmamaa äärteni“

Jeesus tõotas jüngritele, et nad saavad Püha Vaimu väes tema tunnistajateks „ilmamaa äärteni“ (Ap 1:8). Pärast seda on evangeeliumi kuulutatud kõigis kuues maailmajaos, aga endiselt leidub kohti, kus rõõmusõnumit Kristuses saabunud Jumala armust ei ole kuulnud ega vastu võetud. Nii põhja- kui lõunapoolkeral ei tunnista kaks kolmandikku maailma elanikest veel või enam Kristust kui Issandat ja Päästjat.

Ristiuse raskuskese nihkub järjest enam põhjast lõunasse ning varem kristlikuna tuntud riikide elanikkonna enamus on muutunud kiriku evangeeliumitunnistuse suhtes ükskõikseks või lausa vaenulikuks. Sellistes riikides on eluvaldkondi, kus Jeesust Kristust enam ei tunta. Misjonikiriku jaoks jäävad sellised kättesaamatud kohad või inimesed alati „ilmamaa äärteks“. Nad ei pruugi

asuda geograafiliselt kaugel, aga nendega kaasnevad uued olukorrad pakuvad uusi ja keerulisi võimalusi anda tunnistust (*martyria*) ajaloo Issandast.

Alates 20. sajandi teisest poolest toimunud tehnoloogia arengu ja meelelahutustööstuse kiire kasvu tõttu on hakatud kirikut suurlinnade keskustest välja tõrjuma (nii otseses kui ka ülekantud tähenduses). Linnaelu ja ettevõtluse äärealadele tõrjutud kirikul pole olnud kuigi suurt mõju linnakogukondade elu ja tuleviku kujundamisele. Parimal juhul on kiriku misjon piirdunud juhatuse pakkumisega üksnes nendele inimestele, kelle jaoks linnaelu nõudmised on muutunud koormavaks. Milliseid uusi misjonivõimalusi pakuvad kirikule sellised kosmopoliitsed hiigellinnad nagu São Paulo, New York, London, New Delhi või Nairobi? Kuidas saab kirik taastada oma mõtestatud kohalolu ja linnaelule sisulist mõju avaldada?

Mõte ei ole selles, et kirik peaks hakkama linna või rahva elu mõjutamisel konkureerima poliitika, majanduse ja meelelahutustööstusega. Pigem võib kirik leida võimalusi selles, et olla kogukondade ja rahvaste kõrval „ilmamaa äärte“ valdkondades ja olukordades ning julgeda olla kirik seal, kus keegi veel pole käinud. Tegemist ei pruugi olla „kohtadega“ otseses tähenduses, vaid pigem teatud eluvaldkondade, huvirühmade või ideoloogiatega. Näiteks üks suur ühine nimetaja, mis inimeste elu tänapäeval mõjutab ja muudab, on kõrgtehnoloogia. Õigesti kasutades aitab kõrgtehnoloogia asju lihtsustada ja elusid päästa, aga mõnel juhul võib tehisintellekt võtta inimestelt nende väärikuse. Juba toimuvad teadusuuringud kõrgtasemel infotehnoloogia, geenimuundamise ja ohutute taastuvate energiaallikate valdkondades. Mida peaks misjonikirik tegema, et olla tehnoloogiatega sünni juures kohal ja muuta neid inimlikumaks? Muidugi peab kirik väljendama eetilisi seisukohti ka tehnoloogia kasutamise kohta, aga sellest ei piisa. Kiriku misjoniülesanne eeldab ennetavamalt kohalolu.

Kirikul on võimalus olla inimeste kõrval olukordades, kus neid ohustab järjest hoogustuv hävitav põrandaalune tegevus (nt uimastite, relvade, naiste ja lastega kauplemine, internetiporno), mis on laialt levinud, aga jääb valdavalt inimeste erasfääri ja on seetõttu raskesti ohjeldatav. Veelgi raskemini tabatav on inimeste ärakasutamine profispordis, spiritismis ja salajastes kultusühendustes (mis avaldavad rahvusvahelisele poliitikale märkimisväärselt mõju). Kirikul on igas asukohas või riigis väga hea võimalus selliseid „ilmamaa äärte“ alasid ära tunda ning nende jaoks sobivaid misjonitegevusi välja töötada.

3.3.2. Misjon ja infotehnoloogia

Kommunikatsiooni- ja infotehnoloogiatega kiire areng mõjutab ka misjoni kontekste. Kirik peab järele mõtlema nende probleemide ja võimaluste üle, mida sellised muutused inimeste elu ja eriti kiriku misjoni jaoks kaasa toovad. Näiteks infotehnoloogia on täielikult muutnud seda, kuidas inimesed üksteisega suhtlevad, aga ka nende mõtlemise ja elamise viisi ning kogu üldist elukorraldust. Misjonikirik peab leidma uusi mooduseid, kuidas olla kirik.

Paljud maailma kirikud kasutavad juba interneti loominguks misjoni eesmärgil (nt kirikukaugetele inimestele mõeldud virtuaalsed või küberruumis tegutsevad kirikud; jumalateenistuste veebiülekanDED netis surfajate jaoks). Ent kiriku ees seisev proovikivi on hiiglaslik. Nii interneti kui ka kõikvõimalikke elektroonilisi vidinaid (videomängud, DVD- ja

CD-plaadid jne) kuritarvitatakse sageli vägivalgakultuuri edendamiseks. Kuna need tekitavad sõltuvust, eriti noorte seas, mõjutavad need tugevalt kasutajate elamis- ja mõtlemisviisi. Lisaks peab kirik tõsiselt võtma internetikultuuri mõjul tekkivaid probleeme ühenduses teemadega, kuidas viljeleda teoloogiat ja teoloogilist haridust ning kuidas valmistada ristitud järgmiseks ja misjoniks. See on taas üks „ilmamaa äärte“ olukord. Nii nagu põhjapoolkera riikide teoloogiat mõõdeti kunagi selle järgi, kui hästi see vastas filosoofilistele eeldustele ja normidele, hinnatakse usuteadust nüüd selle põhjal, kuidas see suudab teaduse ja tehnoloogiaga sammu pidada.

Ülesanne ei seisne ainult selles, et tagada teoloogia ellujäämine internetikultuuris pidevalt toimuva andmete filtreerimise ning uue müügikõlbliku teabe otsimise tingimustes, vaid et kasutada infotehnoloogiat Jeesusest Kristusest rääkiva „vana“, kuid endiselt jõudu andva loo vahendamiseks. Infotehnoloogia kiire areng on suurendanud lõhet rikaste ja vaeste vahel: paljudel lõunariikide elanikel pole ikka veel olnud võimalust telefoniga helistada või arvutit kasutada. See olukord vajab tungivalt kiriku misjonistrateegiates kajastamist.

3.3.3. Misjoni ressursid

Misjonikutse on kiriku jaoks rõõmusõnum, mistõttu eeldab see kirikult hoolikat planeerimist. Kiriku misjoniressursside heaperemehelik kasutamine on misjoni planeerimise oluline osa. Misjoniks inim-, aineliste ja rahaliste ressursside eraldamine peaks olema kõrge prioriteediga eesmärk kiriku kõikidel tasanditel alates üksikkogudusest. *Kuna misjon on kontekstitundlik ja seda teostab iga kirik igas paigas, täidavad kohalikud kogudused väga olulist ülesannet, eriti seoses misjoniressursside arendamisega.* Koguduse tasandil misjoniressursside arendamisele suunatud tugev halduskava on alus, millele tuginedes on võimalik ületada sõltuvuse sündroomi, mis on suurte võlgadega riikides paljude kirikute teovõimet halvanud. Misjoni kontekstitundliku olemuse tõttu peaks iga kogudus ja kohalik kirik kavandama misjonitegevusi otstarbekalt, lähtudes olemasolevatest ressurssidest (nt inimesed, ainelised vahendid) ning otsima samal ajal võimalusi juurdepääsuks uutele ressurssidele (nt tehnoloogilised, rahalised). Kontekstitundlik ja tugevast heaperemehelikkuse vaimust kantud misjonitegevus võimaldab vältida imporditud lahendusi, millega kaasnevad suured üldkulud.

Lisaks peaks kirik oma misjoniressursside haldamise kava välja töötades tõsiselt otsa vaatama kiriku struktuuridele, et teha kindlaks, kas need soodustavad kiriku misjonit või mitte. Kiriku struktuurid peaksid olema paindlikud ja arvestama kiriku kontekstide ja tegelike ressurssidega ning mitte kopeerima välismaised struktuure. Jäigad ja liiga suure juhtimisaparaadiga kiriku struktuurid pärsivad kiriku elu ja misjonit nii, et misjon taandub üksnes kiriku struktuuride toetamisele. Paljud lõunapoolkera riikide kirikud sõltuvad endiselt välismaisest toetusest, mida kasutatakse valdavalt nende struktuuride ülalpidamiseks.

Misjoni teostamine kirikute osadusena eeldab, et kirikud kasutavad vastastikku üksteise misjonivara: vaimulikke, inim-, ainelisi ja rahalisi ressursse. Misjoni ressursid on eelkõige Jumala annid, mistõttu kõik kirikud on nende andide vastuvõtjad ja hoidjad. Seega avaldab kirikute vastastikune sõltuvus misjonis ühelt poolt võimestavat ja uuendavat mõju, kuna eeldab vastastikust usaldust ja aruandlust. Selle vastastikuse sõltuvuse eesmärk ei ole tagada kirikute endi heaolu, vaid suurendada nende võimekust ja pädevust misjoni teostamisel. Teiselt poolt

puutuvad paljud lõunapoolkera riikide kirikud misjonit teostades kokku tohutute probleemidega (majanduskatastroofid, sõjad, ümberasustatud rahvarühmad, nälg jne), mille leevendamiseks ei piisa kohalikest ega riigisisestest vahenditest. Rikkamate riikide kirikud ning nendega seotud agentuurid ja misjoniosakonnad peaksid Jumala antud misjoniressursside hoidjana palves tõsiselt järele mõtlema „bilateralismi“ ja „multilateralismi“ teemade üle ning käsitama kirikute mitmepoolset vastastikust sõltuvust kui pakilist misjoniprobleemi. Uuendava, lepitava ja võimestava misjoniga tegeledes peaksid need kirikud ja nendega seotud asutused vaestelt riikidelt ja kirikutelt laekunud projektitaotlusi läbi vaadates vajadusel päevavalgele tooma ja kritiseerima kiskjalikku mõtteviisi, tarbimiskultusest lähtuvat keelekasutust ja turumajandusega kaasnevat dehumaniseerimist. Nad peaksid aitama luua misjoniosadust, millest saaks alternatiivne kogukond, lootuse sadam, mis annab üleilmastumise eri vormide kahjuliku mõju tõttu kannatanud inimestele jõudu ja tuge.

3.3.4. Misjoni palverännak

Uuemal ajal on palverännakute ja endasse vaatamise praktika saanud Euroopa kirikutes suurt tähelepanu. Tuhanded noored ja vanad mehed ja naised on võtnud oma tihedas graafikus aega, et saada ühe nädalavahetuse või nädala jooksul palvetades, Pühakirja lugedes, lauldes ja vaikuses olles (kuulates) vaimuliku kogemuse osaliseks. Minevikus tegid inimesed üksinda või väikeste rühmadena palverännakuid oma vaimulike vajaduste tõttu, ilma et misjon oleks olnud nende põhieesmärk. Sellegipoolest said nende teele jäänud kirikud ja inimesed nendelt samuti vaimulikku rikastust.

Palverännakute elustamine misjonipraktikana võiks olla tänapäeva kirikutele äärmiselt kasulik. Sellest võiks saada palverändurite jaoks praktiline võimalus, mille kaudu õppida, kogeda ja kasvatada solidaarsust. Nii võiks see olla tõhusaks „vastupanuvaimsuse“ kasvatamise ja edendamise vahendiks olukorras, kus kirik on materialismi, sekularismi ja tarbimiskultuse pideva surve all. Samuti oleks see suurepärase võimaluse vastastikuseks vaimulikuks kinnitamiseks ning sõna ja teoga tunnistamiseks. Misjoni palverännakuid võib korraldada kohalikul, riiklikul, piirkondlikul ja ülemaailmsel tasandil ning põlvkondade ja konfessioonide piire ületades.

Misjoni palverännakute idee ja praktika aitab rõhutada sellist põhimõttelist arusaama kirikust, mille järgi kirik on pidevalt uuenev ja rändav kirik, mis käib Emmause teed. Misjonikirik on palverännul olev kirik. Kirik ei rända ainult paigast paika, vaid ka olevikust tulevikku ja praegusest ajastust Jumala uude aega. Rändava palverännukirikuna saab kirik Pühalt Vaimult väe tunda ära aja märke ja kuulutada prohvetlikult jumalavalitsuse saabumist (sellele osutada).

Kokkuvõte

Arusaam kiriku misjonist on Luterliku Maailmaliidu kirikute kogemustes ja praktikas läbi teinud olulisi paradigmanihkeid. Neljandal assambleel (1963, Helsingi) määratleti misjonit veel endiselt kitsas tähenduses kui uskmatute usku pööramisele suunatud tööd. Ent alates kuuendast assambleest (1977, Dar es Salaam) hakati misjonit mõistma ja praktiseerima holistliku tegevusena, mis hõlmab kuulutust, huvikaitset ja teenimist ning on suunatud inimesele kui tervikule ja kõikidele inimestele. Järjest enam tõsteti esile õigluse, rahu ja loodu väärkuse eest seismist e huvikaitset. LML-i rahvusvahelisel misjonikonsultatsioonil (1998, Nairobi) leiti, et misjoni oluline mõõde on uuenemine, ning 21. sajandi misjoni puhul peeti tähtsaks aspektiks ühist oikumeenilist misjonitegevust. Samas vaimus jätkates esitatakse käesolevas dokumendis arusaam *misjonikirikust*, mille järgi kuulub misjon lahutamatu Kristuse ihuks olemise juurde. Samuti rõhutatakse käsitust, mille kohaselt misjon tähendab osalemist Kristuses saabuvas jumalavalitsuses, inimestele kaasteeliseks olemist nende kontekstides ning uuenemisele, lepitusele ja võimestamisele keskendumist.

Need misjoni võtmesõnad – uuenemine, lepitus ja võimestamine – kirjeldavad tabavalt kiriku osalemist kolmainu Jumala kui Looja, Lunastaja ja Pühitseja missiooni täitmisel. Samuti väljendavad need misjoni holistlikku ja kontekstitundlikku iseloomu: misjonis käiakse Püha Vaimu juhtimisel mööda „Poja teed“, mis on inkarnatsiooni, risti ja ülestõusmise tee. Misjon on kiriku olemasolu alus. See lähtub kiriku kui tunnistava osaduse loomusest, mis on Jumala armulise õigeksmõistu and misjoni jaoks ja sellesse kutsumine.

Selle dokumendi üks eesmärk on pakkuda luterlikele kirikutele abivahendit eneseanalüüsiks ja oma misjonitegevuse värskendamiseks kohalikus kontekstis. Et dokumenti sellise abivahendina kasutada, kutsutakse kirikuid rakendama oma tegelikus misjonipraktikas hermeneutilist spiraali. Oma misjoni sisuliseks värskendamiseks peavad kirikud misjoni konteksti, praktikat ja teoloogiat tõsiselt analüüsima.

Konteksti tuleb pidevalt uurida ja kirjeldada. Kiriku kõik tasandid on kutsutud leidma kohti, kus vajatakse uuenemist, lepitust ja võimestamist. Selle analüüsi käigus peab kirik asuma ebaõigluse ja vägivalda ohvrite poolele ning seega paljastama ja hukka mõistma kurjuse jõude ning olukordi, mis moonutavad ja rikuvad loodut ning muudavad ühiskonnaelu ebainimlikuks.

Kirik peab kriitiliselt üle vaatama selle, kuidas misjonit praktiseeritakse. Kas misjon on tõesti usust lähtuv tegevus, millega püütakse sihiteadlikult ühiskonna uuenemise, lepituse ja võimestamise poole, või on see lihtsalt harjumus? Kirik saab käesoleva dokumendi valguses hinnata, kui holistlik ja kontekstitundlik tema misjonitegevus tegelikult on. Nii võib kirik korraldada oma misjonipraktika põhjaliku hindamise, et teha näiteks kindlaks, kas kõikehõlmavas misjonis osaleb kogu kirik või kas misjoni erinevad elemendid (nt kuulutus, teenimine, huvikaitse ja loodu eest hoolitsemine) avaldavad uuendavat, lepitavat ja võimestavat mõju. Samuti võib hinnata, kas misjoni jaoks on olemas kohalikud ressursid. Nii saab kirik leida misjoni jaoks uusi võimalusi ning teha kindlaks, milliseid ressursse ja partnerlusi ta vajab nende võimaluste tõhusaks kasutamiseks.

Lõpetuseks kutsutakse selles dokumendis kirikut pidevalt reflekteerima oma misjoniteoloogia üle. Teoloogia peaks andma kirikule jõudu selliseks misjoniks, mis juhib tähelepanu Kristuses saabuva jumalavalitsuse tegelikkusele ja võimaldab selles osaleda. *Kasutades misjoni kirjeldamiseks Emmause tee kujundit, et osutada misjonile kui koos rändamisele, teeliste osadusele, kutsub see dokument luterlikke ja teisi kirikuid tegelema teoloogiaga, mis lähtuks nende kontekstuaalsest misjonikogemusest.* Üksnes selline teoloogia suudab anda kirikutele tuge, et nad teostaksid oma holistlikku misjonit kui teeliste osadust inimestega igas paigas nende pidevalt muutuvates kontekstides – nii et see oleks uuendav, lepitav ja võimestav misjon.

„Te saate väe Pühalt Vaimult, kes tuleb teie üle, ja te peate olema minu tunnistajad Jeruusalemmas ja kogu Juuda- ja Samaariamaal ning ilmamaa äärteni.“ Ap 1:8

Originaal: *Mission in Context: Transformation, Reconciliation, Empowerment. An LWF Contribution to the Understanding and Practice of Mission*, toimetamine: Jack Messenger, Luterliku Maailmaliidu misjoni- ja arenguosakond, 2004.

Dokumendi eestikeelne tõlge on ilmunud ajakirjas [Kirik & Teoloogia nr 430–432/ 6.–20.3.2020](#). Tõlkinud Alar Helstein, sisuliselt toimetanud Thomas-Andreas Pöder, keeleliselt toimetanud Karin Kallas-Pöder. Tõlge ilmub Luterliku Maailmaliidu loal ja koostöös EELK konsistooriumi välissuhete komisjoniga.

Luterlik Maailmaliit – luterlik osadus – ühendab maailma luterlike kirikute enamikku: 148 kirikut 99 maalt kokku enam kui 75,5 miljoni liikmega. Eesti Evangeelne Luterlik Kirik on liige 1963. aastast, välisest luterliku kiriku kaudu ka asutajaliige (1948). Vt ka: [Luterlik Maailmaliit, Kirik & Teoloogia nr 111/ 24.1.2014](#).